

Johanna Kanerva

Sini Ulmanen

S158SN

KIUSAAMINEN PÄIVÄKODISSA
Haastattelututkimus Mikkelin alueen päivä-
kodeissa

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Maaliskuu 2011

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Opinnäytetyön päivämäärä 22.3.2011
Tekijä(t) Johanna Kanerva, Sini Ulmanen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaali-alan koulutusohjelma
Nimeke Kiusaaminen päiväkodissa: Haastattelututkimus Mikkelin alueen päiväkodeissa	
Tiivistelmä Opinnäytetyömme tarkoitus oli tutkia 4–6-vuotiaiden päiväkotilapsien kokemuksia päiväkotikiusaamisesta. Tutkimus toteutettiin kahdessa kunnallisessa päiväkodissa Mikkeliissä. Tutkimuksessa kartoitettiin päiväkotikiusaamisen esiintyvyyttä, kiusaamisen muotoja sekä lasten tapoja selvittää kiusaamisesta. Opinnäytetyössämme vertailemme myös sukupuolten välisiä eroja kiusaamisen määrän ja laadun suhteen. Lisäksi tutkimus antoi tietoa siitä kenelle lapsi kertoo kiusaamisesta, kuka on kiusaaja lasten mielestä ja puuttuvatko päiväkodin työntekijät kiusaamiseen lasten mielestä. Tutkimus oli osittain sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen ja tutkimusaineisto kerättiin haastatella päiväkotilapsia anonymisti. Teemahaastattelussa oli noin kymmenen kysymystä kiusaamiseen liittyen, joista keskusteltiin avoimesti lapsen kanssa. Tutkimukseen osallistui yhteensä 32 päiväkotilasta, joista tyttöjä oli 14 ja poikia oli 18. Tulosten mukaan 84 % haastatelluista lapsista oli kokenut kiusaamista päiväkodissa. Fyysistä kiusaamista esiintyi enemmän kuin henkistä kiusaamista niin poikien kuin tyttöjenkin keskuudessa. Sukupuolten välillä oli eroja siten, että tytöillä esiintyi poikia enemmän henkistä kiusaamista esimerkiksi leikistä pois jättämisestä ja eristämisestä. Pojat kokivat eniten fyysistä kiusaamista, kuten potkimista ja tönimistä. Kiusaamiseen puuttuminen vaatii avointa puheeksi ottamista asiasta, mutta siihen tarvitaan myös nopeita käytännön toimia jo varhaisessa vaiheessa. On erittäin tärkeää, että päiväkotitoimi olisi lapselle sellainen paikka, jossa kaikilla lapsilla olisi turvallinen olla ja kasvaa. Vanhempien ja päiväkodin yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää, jotta jokaisella on tietoa siitä, mitä päivän aikana päiväkodissa on tapahtunut. Yhteistyö vaatii molemminpuolista luottamusta, jotta voidaan avoimesti keskustella niin positiivisista kuin negatiivisistakin asioista.	
Asiasanat (avainsanat) Kiusaaminen, päivähoito, varhaiskasvatus, vanhemmuus, lasten kehitys, kiusaaja	
Sivumäärä 42	Kieli suomi
Huomautus (huomautukset liitteistä) Tutkimuslupa päivähoiton esimieheltä	
Ohjaavan opettajan nimi Virve Jussila	Opinnäytetyön toimeksiantaja

DESCRIPTION

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Date of the bachelor's thesis 22 March 2011
Author(s) Johanna Kanerva, Sini Ulmanen	Degree programme and option Social services study program	
Name of the bachelor's thesis Bullying in kindergarten: Interview study in Mikkeli's kindergarten		
Abstract The object of our study was to investigate the 4–6-year-old kindergarten children's experiences of bullying. The study was executed in two local kindergartens in Mikkeli. It was examined how frequent bullying in kindergarten is, what forms of bullying there are and children's ways to cope with bullying. The study also gives us the opportunity to compare eventual differences between girls and boys in relation to the frequents and type of bullying. The study also gives information as to who the children turn to if somebody is bullying them, who they think is the teaser and whether the kindergarten staff notice bullying in children's opinion. The study was both qualitative and quantitative and the data was collected by interviewing the children in two kindergartens anonymously. The interviews consisted of about ten questions related to bullying, which were discussed openly with the child. The study involved a total of 32 kindergarten children, of whom 14 were girls and 18 boys. The results showed that 84% of the children interviewed had experienced bullying at kindergarten. Physical bullying was more common than mental bullying of both boys and girls. There were differences between the sexes, so that more girls than boys experienced mental bullying, for example exclusion from games and isolation. The boys experienced more physical bullying such as kicking and pushing. Interfering with bullying requires open discussion, but it also requires prompt practical action at an early stage. It is very important that kindergarten children are in a place where all children are safe. Co-operation between parents and day care center is important, so that everyone has the knowledge of what was happened in kindergarten during the day. Cooperation requires mutual trust in order for both parties to be able to openly discuss both positive and negative things.		
Subject headings, (keywords) Bullying, daycare, early childhood education, parenthood, child development, bully		
Pages 42	Language Finnish	
Remarks, notes on appendices Permit for examination from daycare manager		
Tutor Virve Jussila	Bachelor's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	KIUSAAMINEN.....	2
2.1	Kiusaamisen syyt ja seuraukset	3
2.2	Kiusaamisen muodot	5
2.3	Kiusaamiseen puuttuminen.....	6
2.4	Kiusaamisen ennaltaehkäisy	8
2.5	Kasvua tukeva vanhemmuus	9
2.6	Vanhempien vaikutus kiusaamiseen.....	10
2.7	Aiempiä tutkimuksia kiusaamisesta	11
3	PÄIVÄKOTIHOITO.....	12
3.1	Varhaiskasvatus päiväkodissa	13
3.2	Vertaissuhteet	14
4	LAPSEN SOSIAALINEN KEHITYS	15
4.1	Empatian kehitys	16
4.2	Lapsen persoonallisuuden kehitys	17
4.3	Lapsen moraalien kehitys	18
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
5.1	Kvalitatiivinen tutkimus	20
5.2	Kvantitatiivinen tutkimus	21
5.4	Lapsen haastattelemineen	22
5.5	Tutkimuksen eettisyys	24
5.6	Haastatteluaineiston analyysi ja tulkinta	24
6	TUTKIMUSTULOKSET	25
6.1	Kiusaamisen esiintyvyys	26
6.2	Kiusaaja	27
6.3	Kiusaamisen muodot	29
6.4	Lasten tapoja selvittää kiusaamisesta	33
6.5	Kiusaamisesta kertominen	34
6.6	Työntekijöiden puuttuminen kiusaamiseen	34
7	POHDINTA	36
7.1	Opinnäytetyön luotettavuus	39

7.2 Opinnäytetyön eettisyys.....	41

LÄHTEET	42

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun runko

Liite 2. Lupalappu vanhemmille

Liite 3. Tutkimuslupa Mikkelin kaupungin päivähoiton esimieheltä

1 JOHDANTO

Kiinnostuksemme lähteä tutkimaan kiusaamisen esiintymistä päiväkodissa lasten keskuudessa syntyi omien kokemuksiemme kautta työssäoppimisjaksolla. Molemmat olemme suorittaneet yhden työelämäjakson päiväkodissa ja havaintonamme oli, että kiusaamista esiintyy yllättävän paljon alle kouluikäisten lasten keskuudessa. Kuitenkaan aihe puhuttuna ei ole niin vahvasti esillä kuin esimerkiksi koulukiusaaminen, joka tuntuu olevan kuuma puheenaihe jatkuvasti. Tuntuu, että pienten lasten kiusaamisongelmaan on vasta alettu herätä ja esimerkiksi alkukeväästä 2010 aiheesta uutisoitiin hyvinkin näyttävästi ja paljon eri medioissa.

Uutisointi lähti liikkeelle Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Folkhälsanin yhteisestä hankkeesta, jossa selvitettiin kiusaamista päiväkodeissa. Hankkeen tavoitteena on kehittää kiusaamisen ehkäisyä ja varhaista puuttumista. Hanke oli käynnissä vuosien 2009–2010 aikana. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010.)

Opinnäytetyössämme tutkimme päiväkotilasten yksilohaastatteluilla kiusaamisen esiintymistä kahdessa mikkelilässä päiväkodissa. Päiväkodin lapsille suunnatun haastattelun avulla selvitimme esiintyykö kiusaamista kyseisissä päiväkodeissa ja kuinka paljon sitä esiintyy. Tähän saimme vastauksen kysymällä lapselta kiusataanko häntä vai ei, jonka jälkeen pystyimme vastausten yhteenvedolla toteamaan, kuinka paljon kiusaamista esiintyy. Lisäksi selvitimme, millä tavalla kiusaamista esiintyy, puuttuvatko työntekijät kiusaamiseen lasten mielestä ja esiintyykö sitä poikien ja tyttöjen välillä yhtä paljon.

Mannerheimin lastensuojeluliiton mukaan kiusaamisen yleisyydestä pienten lasten keskuudessa tiedetään melko vähän, sillä systemaattista tiedonkeruuta kyseisestä aiheesta ei ole ennen MLL:n ja Folkhälsanin hanketta tehty. Myös kirjallisuutta kyseisestä aiheesta löytyy niukasti. Aiheesta on Suomessa tehty muutamia opinnäytetöitä, mutta kansainvälisesti aihetta on tutkittu enemmän. (Kirves & Stoor-Grenner 2010.)

Selvää siis on, että kiusaamiseen tulisi puuttua mahdollisimman varhain. Kiusaamisen juuret löytyvät jo lapsuuden varhaisessa vaiheessa ja on tärkeää katkaista kiusaamisen kierre ja sen syntyminen mahdollisimman pian. Se edellyttää tietoisuutta kiusaamises-

ta ja sitä tietoisuutta me haluaisimme tämän opinnäytetyön kautta pienten lasten parissa työskenteleville tuottaa. (Kirves & Stoor-Grenner 2010.)

Opinnäytetyömme alkuosassa olemme perehtyneet aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja koonneet sen pohjalta teoriaosuuden liittyen mm. lapsen kehitykseen, päiväkotihoidon sekä kiusaamiseen. Lisäksi olemme perehtyneet haastatteluun tutkimusmenetelmänä sekä lapsitutkimukseen liittyviin eettisiin kysymyksiin. Opinnäytetyömme lopuosassa esittelemme tekemämme haastattelut sekä niistä saadut ja kootut tulokset.

2 KIUSAAMINEN

Kiusaamista määritellään kirjallisuudessa monin eri tavoin eikä ole olemassa tiettyjä rajoja, milloin jokin toiminta on kiusaamista tai milloin ei. Olweus (1992) määrittelee kiusaamisen seuraavasti: ”Yksilöä kiusataan tai hän on kiusaamisen uhri, jos hän on toistuvasti tai pidempään alttiina yhden tai useamman muun henkilön negatiivisille teoille.” Negatiivisiksi teoiksi hän määrittelee teot, joissa joku tahallisesti tuottaa tai yrittää tuottaa toiselle vammoja tai epämiellyttävän olon. Negatiivisia tekoja voidaan tehdä sanoin, fyysisin keinoin tai ilman sanoja ja fyysistä koskemista (mm. elein, ilmein, sulkemalla joku ryhmän ulkopuolelle ym.) Kiusaamiseksi ei kuitenkaan katsota tilannetta, jossa kaksi fyysisesti ja/tai psyykkisesti yhtä vahvaa oppilasta tappelee tai riitelee, sillä kiusaaminen edellyttää voimasuhteiden tasapainottomuutta, jolloin negatiivisten tekojen kohteeksi joutuneen on vaikea puolustautua ja on näin ollen jossain määrin avuton ahdistelijansa edessä. (Olweus 1992, 14–15.)

Salmivalli määrittelee kiusaamisen arkikielessä kiusoitteluksi tai hännäämiseksi, myös pieneksi kiusanteoksi, mutta termillä on kuitenkin psykologisessa kielenkäytössä toinen merkitys. Kiusaaminen on yhteen ja samaan henkilöön kohdistuvaa tahallisen vihamielistä käyttäytymistä. Se voi olla harmin, pahan mielen tai haitan tarkoituksellista muodostamista toiselle. Toistuvuuden lisäksi usein kiusaaja on kiusattua vahvempi ja tämä voi johtua iästä, fyysisestä voimasta, asemasta ryhmässä, tukijoukoista (kiusaajia on monia), tai johonkin muuhun ominaisuuteen tai resurssiin. Olennaista kiusaamisessa on se, että kiusaaja saa vallalla ja voimalla yliotteen kiusatusta. Jolloin kiusaaminen voidaan luokitella vallan tai voiman väärinkäytöksi. (Salmivalli 2000, 12–13.)

Kiusaajat kohdistavat usein väkivallan yhteen tiettyyn lapseen. Poikien kohdalla ruumiillisen kokoeron huomaa, jos toinen on fyysisesti vahvempi kuin toinen. Henkinen ahdistaminen tapahtuu sanallisesti, jolloin kiusaaja pyrkii saamaan muut lapset omalle puolelleen kiusattua vastaan. Sosiaalinen epätasapaino muodostuu siitä, että kiusaajalla on suurempi porukka ystäviä, kun taas kiusatulla ei saata olla yhtään ystävää. Kiusaamisella on usein jonkinlainen tarkoitus, kukaan ei kiusaa tiedostamattaan. (Hamarus 2008, 12–13.)

Kiusaamisen tyypeiksi voidaan siis luetella mm. sanallinen kiusaaminen, eristäminen ja syrjiminen, äkillinen fyysinen päälle käyminen tai prosessikiusaaminen. Kiusaaminen voidaan jakaa epäsuoraan ja suoraan kiusaamiseen. Epäsuoraa kiusaamista on se, että puhutaan pahaan toisen selän takana tai eristetään lapsi muusta ryhmästä. Suora kiusaaminen on taas sitä, että lyödään tai potkitaan toista, haukutaan ja huudetaan. Prosessikiusaaminen on prosessimaista, siinä kiusaaja etenee pikkuhiljaa kohti omaa tavoitettaan. Kiusaaja aloittaa kiusaamisen testaamalla kiusattuaan. Tämän jälkeen hän siirtyy nimittelemään häntä, eli niin sanotusti jatkaa kiusaamista sanallisella kiusaamisella. Seuraavaksi kiusaaminen prosessissa on edistynyt jo sosiaaliselle puolelle, jolloin kiusattu eristää kiusatun pois ryhmästä. Viimeisenä kaikkein pahin, eli fyysinen väkivalta, johon ulkopuolisten ihmisten esim. vanhempien tai päiväkodin henkilökunnan tulisi puuttua, mikäli sitä havaitsevat. (Hamarus 2008, 45–56.)

Tutkimusten mukaan pojilla on suurempi taipumus kiusaamiseen kuin tytöillä. Saatuja tuloksia selitetään sillä, että pojat harrastavat ns. suoraa kiusaamista, jossa melko suoraan hyökätään uhrin kimppuun. Tällöin kiusaaminen on myös näkyvämpää ulkopuolisille. Tytöt puolestaan kiusaavat useimmin epäsuorasti. Nämä erot perustuvat sekä biologisiin että sosiaalis-ympäristöllisiin tekijöihin. (Olweus 1992, 23–24.)

2.1 Kiusaamisen syyt ja seuraukset

Kiusaamisen perimmäisenä syynä on usein kiusaajan vallan tavoittelu. Kiusaaja tavoittelee suosiota, ystäviä, huomiota tai muuta vastaavaa ja vallan avulla haluaa saavuttaa tavoitteitaan. Kiusaaja siis kiusaamalla pönkittää omaa asemaansa ryhmässä ja nostaa tällä tavoin itseään muiden yläpuolelle. (Hamarus 2008, 13.) Tähän liittyy usein aggressiivisuutta, joka voi suuntautua myös tavalla tai toisella vanhempiin sekä päiväkodin henkilökuntaan tai joskus itse kiusaajaankin. Kiusaajalla on usein tarve

hallita muita oman valtansa kautta. Kiusaajan on oltava jatkuvasti johdossa silläkin uhalla, että hän pelkää asemansa menettämistä. Vallan hakeminen voi olla oman voimattomuuden kompensoimista. (Höistad 2003, 64–65.)

Lapselta tulisi aika-ajoin kysyä hänen mielipidettään eri asioihin ja kuunnella lapsen tunteita. Näin voitaisiin välttyä siltä, että lapsi kokee vanhempien hallitsevan aina kaikkea arkielämään liittyvää. Lapsella on oma identiteetti ja vaikkei hän pystyisikään vaikuttamaan kaikkiin asioihin, on hänelle kuitenkin annettava mahdollisuus tuoda oma mielipiteensä esille. Kun lapsi etsii itseään, tullakseen ”joksikin”, hän pyrkii hakemaan usein valtaa. Joskus alistetut lapset voivat tiedostamattaan kostaa kokemansa vääryydet toisiin ihmisiin tai tilanteisiin. (Höistad 2003, 65.)

Yksi ryhmän jäsen voi olla rohkea ja asettua kiusaajaa vastaan ja siirtyä kiusatun puolelle. Hänellä on mahdollisuus saada koko ryhmä vastaan, mutta silti hän voi ottaa riskin. Kiusaajan on toimittava pakonomaisesti, sillä hän on menettänyt yhden ryhmäläisistään vastapuolelle. Kiusaaja usein tällaisessa tilanteessa pyrkii kiusaamaan, ahdistelemaan ja uhkailemaan toiselle puolelle siirtynyttä ja tekee hänestä naurunalaisen. Kiusaajan on toimittava pian, sillä muuten hän ei pystyisi täyttämään johtajan asemaansa muiden silmissä, ellei kovistelisi uhrille. Aikuisten on pyrittävä kannustamaan ja rohkaisemaan sitä ryhmän jäsentä, jolla on rohkeutta kuunnella omaa ääntään sen sijaan, että hyväksyisi johtajan toiminnan. Lapsi, jota on autettu, tulee muistamaan aina sen kuka häntä auttoi ja mitä hänen hyväkseen tehtiin. Auttaja voi saada siis hyvän maineen koko päiväkodissa ja hänet muistetaan välittäjänä. (Höistad 2003, 65–66.)

Kun lapsilta kysytään, miksi he ovat mukana kiusaamisessa, saadaan yleensä aina vastaukseksi pelko tulla itse kiusatuksi. Harva lapsi alkaa oma-aloitteisesti kaveriaan kiusata. Lapset kokevat, että kiusaajan kanssa olisi hyvä pysyä väleissä, koska kiusaaja päättää usein kuka kuuluu joukkoon mukaan ja kuka ei. Lapsi voi kiusata pelkästään voimakkaasta pelosta jopa omaa kaveriaan riippumatta siitä, mitkä ovat seuraukset tulevaisuudessa. Kaikki lapset haluavat kuulua joukkoon mukaan, suurin osa pelkää joutuvansa yhteisön ulkopuolelle kertomalla omat mielipiteensä. (Höistad 2003, 66–67.)

Lapset voivat olla myös mustasukkaisia tai kateellisia toisilleen siitä, mitä joku toinen lapsi osaa, ja jota taas ei itse osaa tai sitä, että toisella on jotain, mitä itsellä ei ole. Lapsen olisikin iloittava toisen puolesta, jota on onnistanut. Jos lapsi pyrkii vähättelemään tai mustamaalaamaan toista, kun hänellä on jotain mitä itsellä ei ole, hän on toiselle kateellinen. (Höistad 2003, 69.)

Kiusaamisen välittöminä vaikutuksina on usein pelko mennä ryhmään, jossa kiusataan (esimerkiksi päiväkotiki/koulu). Lapsi saattaa jopa masentua ja voida jatkossa henkisesti huonosti, hän ei ehkä jaksa osallistua harrastuksiin, hän ei saa kerättyä motivaatiota eikä hänellä ole voimia tehdä oikeastaan mitään. Lapsi voi kiusatuksi tulemisen jälkeen kokea ahdistusta ja huonoa itsetuntoa. Jos kiusaaminen on pitkäaikaista ja jatkuvaa, se voi muodostaa tulevaisuudessakin hankaluuksia omissa sosiaalisissa suhteissa ja se voi jättää pysyvät arvet lapseen. Jos kuitenkin lapsella on edes jotain myönteisiä toverisuhteita kiusaamisesta huolimatta, voi tällainen suojata lasta merkittävästi kiusaamisen pitkäaikaisilta seuraamuksilta ja vaikutuksilta. (Salmivalli 1998, 113–116.)

2.2 Kiusaamisen muodot

Kiusaamisen muodoiksi voidaan luokitella hiljainen kiusaaminen eli niin sanotusti sosiaalinen eristäminen, sanallinen eli psyykkinen tai henkinen kiusaaminen ja fyysinen kiusaaminen sisältäen väkivallan (Höistad 2003, 80).

Hiljainen kiusaaminen eli ruumiinkieli on tavallisin ja hienovaraisin kiusaamisen muoto, jota ei pysty helposti havaitsemaan. Tällainen kiusaaminen sisältää mm. katseen välttämistä, tuijottamista, ilmeilyä, huokailua, vaikenemista, selän kääntämistä tai toisen kohtelemista kuin hän olisi vain ilmaa. Edellä mainittu kiusaaminen on kiusaamisen yleinen laji ja se voi pitkään jatkuneena tehdä suurta pysyvää vahinkoa kiusatulle. Tällaista tapahtuu usein katseilta piilossa, mutta myös avoimesti. Hiljaisen kiusaamisen uhrit ovat yleensä huomaamattomia ja hiljaisia ryhmän lapsia, eivät melua eivätkä kerro omista mielipiteistään tai tunteistaan avoimesti. (Höistad 2003, 80–81.)

Psyykkinen kiusaaminen eli sanallinen kiusaaminen on helpompi huomata kuin niin sanottu hiljainen kiusaaminen eli henkinen kiusaaminen. Tällainen kiusaaminen koostuu yleensä mm. kuiskuttelusta, ahdistelusta, pilkkaamisesta, matkimisesta, uhkailusta,

huomauttelusta esimerkiksi liittyen ulkonäköön, yleisestä kommentoinnista, nauramisesta tai pilan teosta. Psyykkinen kiusaaminen voi sisältää myös lappujen lähettämisestä tai toisen omistaman tavaran rikkomisesta. (Höistad 2003, 82.) Sanallinen eli psyykkinen kiusaaminen voi olla myös epäsuoraa, jolloin esimerkiksi levitetään juoruja toisesta. Tällaista kiusaamista voidaan vahvistaa elein ja esimerkiksi fyysisesti mm. tönimällä. Psyykkinen kiusaaminen voi kehittyä niin pitkälle, että haukkuminen ja nimittely koventuvat ja kiusaamiseen voi tulla mukaan uusia muotoja, kuten eristämistä ja fyysistä väkivaltaa. (Hamarus 2008, 46–47.)

Fyysinen kiusaaminen on yleensä fyysistä väkivaltaa ja aggressiivisuutta toista lasta kohtaan. Kaikkein helpointa on havaita kiusaaminen, jossa kiusataan ruumiillisesti ja näkyvästi. Sen voi myös havaita näkemättään tilannetta esimerkiksi revityistä vaatteista tai mustelmista. Tällainen kiusaaminen on enemmänkin poikien juttu, niin päiväkodissa kuin koulussa. Ruumiillinen kiusaaminen voi olla myös epäsuoraa eli esimerkiksi vahingossa tönäisy, nipistäminen, seisominen toisen tiellä tai lyödä ovi kiinni nenän edestä. Uhrin tavaroiden kätkeminen tai repun heittäminen voivat olla kiusaamista. Kiusaamisessa ei ole tarkoitus jäädä kiinni, joten fyysistä kiusaamista kiusaaja pyrkii tekemään niin, ettei sitä huomattaisi ollenkaan. (Höistad 2003, 85.) Aina kun kiusaamista alkaa tapahtua jatkuvasti tai vähänkin kerrallaan saman lapsen kohdalla, tämä voi olla merkki jatkuvasta ja toistuvasta kiusaamisesta. Juuri tämän vuoksi hoitajien on pystyttävä havainnoimaan mahdollista kiusaamista päivittäisissä tilanteissa ja reagoitava niihin vakavasti. Lapsilla on usein kyky huijata omaa ympäristöään ja he näyttävät ulospäin siltä kuin kaikki olisi hyvin (Höistad 2003, 86–87).

2.3 Kiusaamiseen puuttuminen

Kun kyseessä on kiusaaminen pienten lasten kesken, tulisi muistaa, että lapset harvoin pystyvät selvittämään kiusaamistilannetta keskenään. Myöskään kiusaaja ei yleensä lopeta kiusaamistaan ilman aikuisten väliin tuloa. Siksi olisikin tärkeää, että aikuiset puuttuvat tilanteeseen suoraan kun sellaista huomaavat ja lopettavat kiusaamisen välittömästi. (Alsaker 2010, 3.) Aikuisen tulisi keskustella kiusaajan kanssa asiasta, ja siitä, mitä ja miten tällaista pääsi tapahtumaan. Yleensä keskustelussa on hyvä olla kaksi aikuista mukana niin, että toinen kirjaa keskustelun ylös ja toinen johtaa keskustelua. Näin voidaan varmistaa se, että myöhemmin ei syntyisi epäselvyyksiä kyseisestä kes-

kustelusta, kun läsnä on ollut kaksi aikuista kuuntelemaan lasta. (Salmivalli 2000, 55.)

Kiusaamisen vähentäminen voi olla tavoitteena monille päiväkodeille ja kouluille, mutta se mistä ei tiedetä, siihen ei voi puuttua. Kiusaamisongelma on tiedostettava rehellisesti ja myönnettävä, että kiusaamista on myös omassa päiväkodissa tai koulussa. Kiusaamisen vastainen työ ei voi käynnistyä, jos kiusaamista vähätellään tai sitä ei pidetä omana ongelmana esimerkiksi omassa päiväkodissa. Kiusaaminen on valitettavan tavallinen ongelma, jota esiintyy todennäköisesti kaikissa päiväkodeissa ja kouluissa. (Salmivalli 2000, 55.) Päiväkotien työntekijöiden tulisi osata erottaa, milloin kyse on normaaleista ristiriidoista lasten välillä ja milloin taas kyse on kiusaamisesta. Lisäksi aikuisten tulisi tunnistaa lapsista merkkejä, jotka viittaavat kiusaamiseen. Näitä ovat muun muassa psykosomaattiset oireet kuten jatkuva päänsärky tai lapsen pitkään jatkuva haluttomuus tulla päiväkotiin. Aikuisten tulisi keskustella myös lapsiryhmässä hyväksyttävästä ja ei-hyväksyttävästä käytöksestä. Tämä auttaa lapsia hahmottamaan minkälainen käytös on sallittua ja minkälainen ei ja tuo lisäksi turvallisuuden tunnetta ryhmän lapsille kun he voivat kokea, etteivät ole yksin hankalissa tilanteissa. (Alsaker 2010, 3.)

Lapsi voi tehdä toiselle lapselle pahaa, mutta usein siksi, että häntä on kohdeltu huonosti syystä tai toisesta. Aikuinen ei saa näyttää vihaansa lapsen kanssa keskustellessa, häntä ei siis kuulustella. Useimmiten syyttäminen johtaa vain puolusteluun, se ei johda niinkään vuoropuheluun. Kiusaajan kanssa on päästävä tapahtuneesta yhteisymmärrykseen niin, että yhdessä yritetään saada selville, mitä hänen toimintansa takana on. Keskustelussa käsitellään enemmänkin kiusaajan käytöstä ja aikuisen tulisi tilanteessa kuin tilanteessa kertoa lapselle, että ei aio hyväksyä lapsen tekoja, vaan aikoo auttaa lasta lopettamaan kiusaamisen. Kiusaajan tulee nähdä oma vastuunsa ja hänen tulisi kokea se, että hän saa tukea ja toivoa vielä. Keskustelu käydään suljetussa tilassa kasvotusten, eikä häiriötekijöitä saa olla keskustelun aikana. (Höistad 2003, 134–135.)

Päästäkseen irti kiusaamisesta kiusaajan tulee itse miettiä ja antaa vastaus siihen, miten hän aikoo lopettaa kiusaamisen. Esimerkiksi päiväkodissa kerrotaan lapselle, mitä mieltä kiusaamisesta ollaan ja mitä hoitajat aikovat tehdä asialle. Kun kiusaaja on miettinyt vastauksensa, jonka tulee olla lupaus, se kirjataan ylös paperille. Lupaus voi olla yksinkertainen, jotta se olisi helposti toteutettavissa ja päästäisiin asiassa kohti

loppua. Hoitajien on kerrottava lapselle, että häntä pidetään silmällä koko ajan, niin kauan kuin kiusaaminen loppuu. Kiusaaja voi usein kokea helpotuksen, kun enää ei voi paljastuksen vuoksi kiusata. Päiväkodin työntekijöiden tulisi kertoa tällaisista tapahtumista lasten vanhemmille, jotta vanhemmat voisivat ottaa kiusaamisen puheeksi myös kotona ja kysellä lapselta erinäisiä kysymyksiä kiusaamistilanteeseen ja kiusaamiseen liittyen. Seuraava tapaaminen tulisi sopia noin viikon päähän, jotta nähdään onko mitään muutosta asiassa vielä tapahtunut. Tapaamisessa tulisi olla mukana kiusaajan vanhemmat, ainakin yksi aikuinen päiväkodista sekä mahdollisesti kiusattu vanhempineen. Tarvittaessa päiväkodissa voidaan keskustella kiusaajan kavereidenkin kanssa aivan samalla tavalla kun kiusaajan kanssa, jotta päästäisiin enemmän kiinni kiusaajan motiiviin. (Höistad 2003, 136–143.)

2.4 Kiusaamisen ennaltaehkäisy

Päiväkodissa on hyvä olla kirjallinen toimintasuunnitelma kiusaamistapauksiin liittyen, näin jokainen henkilökunnan työntekijä sitoutuu noudattamaan yhdessä päätettyjä sääntöjä eri tilanteissa. Kaikkien olisi asennoituttava samansuuntaisesti suunnitelmaan, vaikkei olisi ollutkaan sen tekemisessä mukana, heidän on kuitenkin hyväksyttävä se ja he eivät saa toimia suunnitelmaa vastaan. Henkilöstön väliset keskustelut viikoittain kokouksen merkeissä ovat suositeltavia suunnitelmaa laadittaessa. Keskusteluissa pyritään löytämään uusia avainsanoja, joista kaikki ovat yksimielisiä. Avainsanoja voi olla esimerkiksi empatia, kunnioitus, itseluottamus ja turvallisuus. Keskustelujen perusteella aloitetaan suunnitelman laatiminen, jossa käytetään yhdessä mietittyjä avainsanoja. Päiväkodissa halutaan, että lapset osoittaa toisia lapsia kohtaan empatiaa ja kaikki voivat kokea olonsa hyväksytyksi ja turvalliseksi. Mutta myös se, että jokainen lapsi saa tarpeeksi usein kunnioitusta, jotta kiusaamista ei tapahtuisi. Jokaisella lapsella olisi syytä muodostua hyvä itseluottamus, jota aikuiset omalta osaltaan kannustavat toiminnallaan ja ohjauksellaan. Lopuksi suunnitelmassa olisi hyvä tuoda esille, mitä päiväkotia erityisesti vastustaa, eikä halua sellaista koskaan tapahtuvan. (Höistad 2003, 159–161.)

Kiusaaminen alkaa usein jo päiväkodissa, josta se voi mahdollisesti siirtyä kouluelämäänkin. Ei ole tarkkaa tietoa siitä, miten usein kiusatuksi joutuminen loppuu päiväkodin tai koulun toimenpiteiden ansiosta tai muuten vaan. Tutkimuksien mukaan kiusatun rooli on erittäin pysyvä kuukausista tai vuosista toisiin, osa lapsista voi sinnitellä

tässä tilanteessa koko päiväkotikiukaan ja kouluaikeansa. Koulukiusaaminen loppuu usein vasta 9. luokan jälkeen, kun oppilaat siirtyvät ammatilliseen koulutukseen tai lukioon. Kiusaaminen on saatava loppumaan mahdollisimman pian, koska pitkään jatkunut kiusaaminen on riski lapsen myöhemmälle kehitykselle. (Salmivalli 2000, 31.)

2.5 Kasvua tukeva vanhemmuus

Yleisesti ajatellaan, että koulukiusaamisen taustalla voi olla esimerkiksi perherakenteen muuttuminen, kodin etäiset ihmissuhteet, tunneköyhä kasvuympäristö ja näiden kautta lapsi mahdollisesti kokee itsensä yksinäiseksi ja syrjäytyy sekä eristäytyy yhteiskunnan toiminnoista, mutta myös arkielämän sosiaalisista tilanteista. Kiusaavalla lapsella ei ole mahdollisesti koskaan ollut minkäänlaista pitkäjänteistä harrastusta, joka olisi yhtäjaksoisesti kestänyt keskeytymättä. Kiusaava lapsi ryhtyy kaikenlaiseen toimintaan, muttei pysty paneutumaan asioihin kuin hetkellisesti, sillä hän kyllästyy yleensä nopeasti. Kiusaamisesta voi syntyä lapselle ajanviette, jota tehdään ryhmänä. Ellei kiusaamiseen puututa, se vain pahenee iän karttuessa ja voi muotoutua väkivaltaiseksi. (Harjunkoski 1994, 44.)

Vanhempien tulisi ymmärtää pienen lapsen helliminen hyväksi toiminnaksi, mutta hellimisen ja hyvänä pidon lisäksi lapsi tarvitsee selkeät ja pitävät rajat, jotka vanhemmat ovat hänelle asettaneet. Lapsen tulisi oppia kestämaan pettymyksiä, jotta hän voisi oppia elämään meidän yhteiskunnassamme. Lapsi kokeilee rajoja yleensä kiukuttelemalla tai väkivallan keinoin saadakseen tahtonsa perille. Tähän ei kuitenkaan vanhemman pidä lähteä mukaan antamalla periksi. (Harjunkoski 1994, 44.)

Kun pieni lapsi kokee kotinsa turvattomaksi, hän hakee huomiota yleensä joltain toiselta aikuiselta ja kaipaa syliä. Jos kasvatusote puuttuu vanhemmilta, se yleensä huomataan lapsen käytöksen muuttumisella tai mahdollisesti niin, että lapsi alkaa kiusata, jotta saisi huomiota laajemminkin. Vanhemmilla tulisi olla aito kiinnostus lapsen elämään ja päivittäisissä asioissa ohjaamiseen ja neuvomiseen. Päivittäin olisi hyvä käydä keskusteluita esimerkiksi siitä, mitä päiväkodissa on tänään tapahtunut ja miten on sujunut. Perheenjäsenten avoin vuorovaikutus ja hyvä luottamussuhde vaikuttaa mahdollistaa myös mahdollisten kiusaamistapausten esiin nousemisen. Jos kuitenkin kiusaamista joskus ilmenee tai tulee puheeksi perheen sisällä, tulee lapselle tehdä selväksi se, ettei se ole lainkaan hyväksyttävää toimintaa. Vanhemmat eivät saa olla kiusa-

misongelmien suhteen lasta kohtaan välinpitämättömiä, vaan päinvastoin. Päiväkoti on myös sosiaalisen kasvun ympäristö, jossa lapsi harjaantuu pärjäämään ryhmässä ja ottamaan muut lapset huomioon omassa toiminnassaan. Lapsen itsetuntoa olisi pidettävä mahdollisimman paljon tasapainossa, sillä hyvällä itsetunnolla on merkitystä kiusaamisen ehkäisijänä. Päiväkotiryhmän ilmapiirilläkin on kiusaamiseen vaikutusta, joko laukaisijana tai ehkäisevänä. (Harjunkoski 1994, 45–47.)

Aikuisen merkitys kasvavalle lapselle on erittäin suuri, sillä vanhemmat ovat ne kenelle voisi kiusaamisesta kertoa ensimmäisenä, kun vasta toisena tulee hoitopaikan henkilökunta. Tosin tämä määräytyy sen mukaan, keihin aikuisiin lapsi luottaa ja kenellä on tarpeeksi auktoriteettia kyseisen lapsen päivittäiseen toimintaan. Jos kiusaaminen niin sanotusti piilossa tapahtuvaa, on sitä päiväkotihenkilökunnan vaikea havaita. Onkin ensiarvoisen tärkeää, että päiväkodin ja kodin välillä olisi toimiva yhteistyö ja keskusteluyhteys jatkuvasti kaikista lapselle päivittäin tapahtuvista asioista ja kuulumisista. (Harjunkoski 1994, 47–48.)

2.6 Vanhempien vaikutus kiusaamiseen

Vanhempien tarkoituksena on kehittää lapsesta yksilö, joka selviytyy omassa elämässään. Elämän hallinta on omien mahdollisuuksien uskomista ja kehittämistä. Lapsi oppii suurimman osan asioista varhaisessa lapsuudessa, joten lapsen minäkuva perustuu omiin kokemuksiin elämästä. Terve minäkäsitys kestää epäonnistumiset, mutta lapsen kasvun aikana on myös vastoinkäymisiä, joita on lisäksi opittava ymmärtämään ja selvittämään. Epäonnistumisista on mahdollista muodostaa uusia mahdollisuuksia, jos lapsi kasvaa ja kehittyy normaalisti. Lapsen tasapainoiselle kehitykselle ovat tärkeitä asioita mm. aito kiinnostus lapseen, yhteiset rituaalit, annetaan vastuuta aluksi pienissä asioissa, ristiriidoista keskustellaan perheen kesken, rajoista pidetään kiinni johdonmukaisesti, lapsen sukupuoliroolia vahvistetaan, vanhemmat rohkaisevat lasta omaan toimintaan sekä vanhempien välinen suhde toimii mallina lapselle. (Harjunkoski 1994, 87–91.)

Lapsien, jotka käyttäytyvät aggressiivisesti erilaisissa tilanteissa kasvatusta ja kasvuolosuhteita on tutkittu jonkin verran ja erityisesti sitä, millainen kasvatusta lapsuudessa vaikuttaa aggressiivisen reaktiomallin kehittymiseen. Tutkimusten mukaan neljän tekijän on havaittu olevan erityisen merkityksellisiä erityisesti poikien keskuudessa.

Ensinnäkin, lapsen pääasiallisen hoivaajan (yleensä äidin) emotionaalinen asenne lapsen varhaisvuosien aikana on erityisen merkityksellinen. Negatiivinen perusasenne, josta puuttuu lämpö ja omistautuminen, lisää selvästi riskiä, että lapsesta tulee myöhemmin aggressiivinen ja vihamielinen toisia kohtaan. Toinen tärkeä tekijä on, minkä verran varhaisen hoivan antaja on sallinut aggressiivista käytöstä toisia, esim. sisarusia ja aikuisia kohtaan. Jos aggressiivinen käytös on sallittu eikä rajoja ole asetettu, lapsen aggression taso todennäköisesti myöhemmin nousee. Kolmas lapsen aggressiivisuutta lisäävä tekijä on vanhempien aggressiiviset lastenkasvatusmenetelmät, kuten fyysinen rankaisu ja rajut tunteenpurkaukset. Myös lapsen temperamentti on olennainen tekijä aggressiivisen reaktiomallin kehittämisessä. Tämän tekijän vaikutus on kuitenkin pienempi kuin edellisten. (Olweus 1992, 41.)

2.7 Aiempia tutkimuksia kiusaamisesta

Aiempia tutkimuksia päiväkotikiusaamiseen liittyen on suhteellisen vähän, mutta nostamme tässä esille muutamia tutkimuksia, jossa aiheetta on tutkittu.

Yksi tärkeimmistä tutkimuksista kiusaamiseen liittyen on ollut Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Folkhälsanin yhteinen tutkimus ”Kiusaavatko pienetkin lapset?”. (Kirves & Stoor-Grenner) Tätä hanketta on rahoittanut sosiaali- ja terveysministeriö vuosina 2009–2010. Hankkeen tarkoituksena on ollut ehkäistä kiusaamista alle kouluikäisten lasten parissa. Tämä hanke on ollut mielestämme erittäin kattava ja laaja. Tutkimustulosten perusteella kiusaaminen on ollut fyysistä, sanallista ja psyykkistä. Yleisimpänä kiusaamisen muotona on ollut ryhmästä ja/tai leikistä poissulkeminen. Tästä tutkimuksesta kävi ilmi myös, että päiväkodin työntekijöillä ei ole tarpeeksi paljon tietoa tunnistaa itse kiusaamista tai puuttua siihen. Vanhempien toiveena on ollut se, että vanhemmat ja päiväkodin työntekijät keskustelisivat myös kiusaamisesta.

Mikkelin ammattikorkeakoulussa on tehty vuonna 2000 (Brunou & Piirainen) opinnäytetyö otsikolla: Lasten välinen kiusaaminen päiväkodissa. Opinnäytetyö on kuitenkin tehty haastatteleamalla päiväkodin henkilökuntaa, joten näkökulma on erilainen kuin meidän opinnäytetyössämme. Kuitenkin Brunoun ja Piiraisen saamat tulokset aiheesta antavat olettaa, että kiusaamista esiintyy hyvinkin paljon päiväkodeissa. Johanna Talon pro gradu -tutkielma (2000), ”Kiusataanko jo päiväkodissa?” käsittelee kiusaamisen problematiikkaa alle kouluikäisten lasten keskuudessa. Tutkimukseen

osallistuneista lapsista 24 % oli kokenut kiusaamista ja tutkimukseen osallistuneet lapset olivat kokeneet enemmän fyysistä kiusaamista. Jyväskylän yliopistossa, varhaiskasvatuksen laitoksella on tehty pro gradu -tutkielma (Pollari & Vatjus 2007) otsikolla Lasten näkökulmia osallisuuteen päiväkodin vertaisryhmässä. Pollarin ja Vatjuksen työn teemoina ovat ystävyys, riitely, kiusaaminen ja sopiminen. Tutkimuksesta käy ilmi, että heidän tutkimissaan päiväkotiryhmissä esiintyi paljon kiusaamista. Fyysisen kiusaamisen lisäksi tuloksissa tuli esille myös paljon sanallista kiusaamista, jonka lapset kokivat pahaa mieltä aiheuttavana asiana päiväkodissa. Tutkimuksessa päiväkodin henkilökunta toi esille päiväkodin ja vanhempien välisen kasvatuskumppanuuden ja sen tärkeyden.

Tutkimukset muun muassa Norjassa (Alsaker 1993), Sveitsissä (Alsaker & Nägele 2008; Alsaker & Valkanover 2000, 2001), USA:ssa (Kochenderfer & Ladd 1999; Crick ym. 1999) sekä Australiassa (Main 1999; Rigby 1997) ovat osoittaneet, että kiusaamista esiintyy jo alle kouluikäisillä. Niiden mukaan alle kouluikäisten lasten keskuudessa esiintyvä kiusaaminen muistuttaa melko paljon niitä kiusaamisen tapoja ja muotoja, jotka ovat osoittautuneet tavallisiksi koulukiusaamisesta tehdyissä tutkimuksissa.

3 PÄIVÄKOTIHOITO

Tässä luvussa haluamme tuoda esille hieman sitä, mitä suomalainen päiväkotihoito on. Tutkimuksemme haastateltavat lapset ovat nimenomaan päiväkotilapsia, joten tietoisuus siitä, minkälaista arki päiväkodissa on, on hyvä olla olemassa.

Päivähoidon tehtävänä on lain mukaan kotikasvatuksen ja lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen. Laissa lasten päivähoidosta (19.1.1973/36, 2a §) säädetään päivähoidon tavoitteista seuraavasti:

Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuista kasvu ympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten

tarpeiden mukaisesti päivähoidon tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta.

Toiminnan jakautuminen päiväkodissa määräytyy suurimmaksi osaksi vapaasta leikistä ja ulkoleikistä, ruokailut kuuluvat säännöllisin väliajoin ohjelmaan ja perushoito sekä ohjaustilanteet ovat kaiken tämän lisänä. Päiväkodissa lapsilla on runsaasti leikkiäikää jopa yli puolet hoitoajasta. Ruokailut koostuvat aamupalasta, lounaasta ja välipalasta riippuen lapsen hoidossa olevasta ajasta. Perushoito käsittää pukeutumisessa ja riisumisessa sekä WC-käynneissä auttamisesta. Ohjaavalla kasvatuksella tarkoitetaan toimintaa, jonka aikuinen on suunnitellut toteuttavansa päivän aikana esimerkiksi liikunta-, maalaus-, tai opetustuokiot. Toiminta toteutetaan pienryhmissä, jotta yksi ohjaaja saisi toiminnan mahdollisimman sujuvaksi molemminpuolisesti. On huomattava, että lapsen kasvatusta tapahtuu keskellä päiväkodin arkea, niin ruokailussa kuin perushoidossakin ohjaustuokioiden lisäksi. (Reunamo 2007, 30–31.)

3.1 Varhaiskasvatus päiväkodissa

Varhaiskasvatus on pienten lasten kanssa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta ja sen tavoitteena on hyvinvoiva lapsi, jonka fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehditaan. Päivähoidossa lapsen hoito, kasvatus ja opetus eivät ole erillisinä vaan ne muodostavat kokonaisuuden ja ne perustuvat kasvatustieteelliseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisiin menetelmiin. Päivähoidossa tarkoituksena olisi luoda lapselle suotuisat olosuhteet elinikäiselle kasvulle ja oppimiselle yhdessä lasten ja lasten vanhempien kanssa. (Ritkala, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2010, 196.)

Varhaiskasvatukseen liittyy olennaisesti varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu, jonka perusteet valmistuivat vuonna 2003, joka päivitettiin 2005. Tämä suunnitelma toimii sisällöllisen kehittämisen ja ohjauksen välineenä, jotta varhaiskasvatus olisi yhdenvertaista koko maassamme. Määritelmän mukaan varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämämpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, tämän tavoitteena on edistää tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Koko prosessissa tarvitaan kasvatuskumppanuutta eli päiväkodin ja vanhempien yhteistyötä, jotta heidän yhteinen kasvatustehtävä olisi lapselle samanlainen kokonaisuus. (Reunamo 2007, 101.)

Kasvatuskumppanuuden onnistuminen edellyttää, että vanhemmille on lapsen hoitajalla/hoitajilla keskinäinen luottamus ja kunnioitus, sekä tasavertainen suhde, jossa aidoisti kuunnellaan toinen toista ja voidaan tuoda avoimesti puolin ja toisin esille lapseen liittyviä asioita. Kasvatuskumppanuus vaatii päivähoidon työntekijältä ammattitaitoa, jotta hän saa yhdistettyä parhaalla mahdollisella tavalla vanhempien tiedon lapsesta sekä omat tietonsa, taitonsa ja ymmärryksensä vanhemman ja lapsen käyttöön. (Ritmala ym. 2010, 294.)

Kasvatuskumppanuus on mielestämme avainasemassa silloin jos kiusaamista ilmenee ja kun siihen puututaan. Tärkeää on päiväkodin ja kodin tiivis yhteistyö ja avoin keskustelu lapsen hyvinvoinnista, jotta tieto mahdollisesta kiusaamisesta tai muista ongelmista lapsen elämässä kulkisi avoimesti vanhemmilta päiväkotiin tai toisin päin.

3.2 Vertaissuhteet

Yhteiskunnassamme on pidetty tärkeänä lasten osallistumista päiväkotihoidon ennen kouluikää. Päiväkodissa lapset saavat olla vertaistensa kanssa ja harjoitella sosiaalista kanssakäymistä muiden lasten kanssa ja ryhmässä. Vertaissuhteet nähdään tärkeänä myös erilaisuuden hyväksymisessä ja toisten huomioon ottamisen opettelussa. (Lehtinen 2009, 138.) Vertaissuhteilla on tutkimusten mukaan myös vahva emotionaalinen merkitys sillä ne tarjoavat lapsille ystävyyssuhteita ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteenkuuluvuus vahvistaa sosiaalisia kykyjä ja sellaista asennetta, joita lapsi tarvitsee oppimiseen. Vertaiskulttuuri on lapselle siis tärkeä sosiaalinen maailma, mutta siihen voi liittyä myös negatiivisia piirteitä mm. vallan käyttöä toisia kohtaan. (Lehtinen 2009, 140–141.) Vallankäytöllä ja neuvottelemalla lapset varmistavat omat mahdollisuutensa tulla hyväksytyksi mukaan lapsiryhmän toimintaan. Lapsilla peilaavat näin itseään osana ryhmää ja samalla he neuvottelevat vertaisryhmän omista säännöistä ja toimintatavoista. (Lehtinen 2009, 155.)

Ikätovereiden kanssa toimiminen on siis erilaista kuin lapsen ja vanhemman tai muun aikuisen välillä. Lapsien toimiessa keskenään he neuvottelevat itsenäisesti keskinäisistä suhteistaan, mm. siitä kenen kanssa leikkivät, kuka otetaan mukaan leikkiin ja kuka suljetaan siitä pois, mitä tehdään ja miten ratkaistaan mahdollisia eteen tulevia ongelmia. Lasten keskinäiset suhteet ovat siis muodoltaan monimutkaisia ja vaativat lasten omaa aktiivisuutta. Yhdessä toimiminen edellyttää kompromissien tekemistä ja toisen

huomioon ottamista ja lasten on mukauduttava sosiaalisiin tilanteisiin sekä oltava aktiivisia onnistuakseen tekemään tahtomiaan muutoksia vertaissuhteissaan ja toiminnassaan. Lapset siis itse osaltaan rakentavat elämisensä arkea päiväkodissa neuvottelemalla, käyttämällä vallan eri muotoja keskinäisissä suhteissaan ja jopa pakottamalla ja manipuloidulla toisia. (Lehtinen 2009, 154.)

Pieni lapsi tarvitsee kuitenkin aikuisen tukea vertaisryhmässään ja ystävyyssuhteiden luomisessa ja muiden huomioon ottamisessa. Iän karttuessa lapset oppivat selvittämään mm. keskinäisiä riitoja keskenään, mutta esim. 5-vuotias ei vielä aina pysty toimimaan sääntöjen mukaan vaikka hän tietäisikin miten tulisi toimia. Omien tunteiden ja pelkojen hallitseminen 5-vuotiaalle saattaa olla vielä vaikeaa. Aikuisen rooli konkreettisena ohjaajana lasten sosiaalisissa tilanteissa on merkityksellinen. Esimerkiksi lapsen ystävyyssuhteiden puuttuminen tai muiden lasten osoittama jatkuva hyljeksintä ovat asioita, joihin aikuisen tulee puuttua, sillä tällainen toiminta saattaa johtaa lapsella kielteisen minäkuvan muodostamiseen. Tämä taas voi johtaa siihen, että lapsi saattaa myöhemminkin vielä kokea itsensä epävarmaksi sosiaalisissa tilanteissa. Lapsen jääminen ryhmän ulkopuolelle saattaa johtua myös esimerkiksi lapsiryhmän ennakkoluuloista tai peloista. Tällaisissakin tilanteissa aikuisen rooli korostuu, sillä yleensä lasten ennakkoluulot ovat helposti voitettavissa aikuisen opastuksella. (Ritmala ym. 2010, 167.)

4 LAPSEN SOSIAALINEN KEHITYS

Lapsen sosiaalinen kehitys tapahtuu suhteessa hänen ympäristöönsä, kun lapsi muodostaa itsestään kuvaa muiden joukossa. Lapsi on altis monien ihmisten vaikutteille ja sosiaalinen kehitys jatkuu läpi ihmisen elämän. Perustaidot sosiaalisesta käyttäytymisestä ja sosiaalisista taidoista ihminen oppii kuitenkin lapsuudessa. (Ritmala ym. 2010, 166.)

Lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät siis monien eri kehitysprosessien myötä ja hyvä äiti-lapsi suhde luo perustan sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Äidin ja lapsen hyvä vuorovaikutus tuo lapselle jo vauvasta alkaen onnistumisen ja tyydytyksen kokemuksia ja nämä kokemukset ovat perusta lapsen vahvan itsetunnon kehitykselle ja positii-visen minäkäsityksen rakentumiselle. (Parkkinen & Keskinen 2005, 5.) Läheisyys ja

lapsen tarpeiden huomioiminen ovat peruspilareita lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Näiden lisäksi lapsi tarvitsee kuitenkin myös sääntöjä ja käyttäytymistaitojen harjaantumista. Vanhempien asettamat, johdonmukaiset säännöt tuovat lapselle turvallisuuden tunnetta, koska niiden avulla lapsi tietää, mitä hänen käyttäytymisestään kulloinkin seuraa. (Ritmala ym. 2010, 166.)

Lapsi oppii sosiaalisia taitoja myös mallioppimisen kautta, kun hän seuraa vanhempiin ja sisarusiaan ja heidän käyttäytymistään. Hän oppii sukupuolieroja, eri ihmisten ja sukupuolten välistä vuorovaikutusta, hän näkee kotona työnteon ja rahankäytön mallit ja oppii myös paljon arvoja ja asenteita. (Ritmala ym. 2010, 166.)

Tytöt muodostavat poikia enemmän kahdenvälisiä kaveruussuhteita, pojat taas leikkivät suuremmissa joukoissa. Lapsen tulisi tuntea kuuluvansa joukkoon, jotta hän voisi jäsenyä yhteisöön. Jos lapsi on syrjäytynyt, hän ei tunne kuuluvansa mihinkään joukkoon vaan olevansa yksin. Lapsi hakee huomiota yhteisössä, jossa hänen läsnäolonsa huomataan, näin hän tuntee olonsa turvalliseksi. Ryhmässä lapsi oppii työnjakoa, toimintatapoja ja sovittuja sääntöjä. Lapsen tulisi kokea onnistuminen ja epäonnistuminen, jotta hän voisi oppia jakamaan näitä tunteita ryhmässä. Sosiaalinen kehitys liittyy pitkälti roolinoton kehitykseen. Se on kyky, jolla nähdään asioita toisen lapsen kannalta. Lapset tarvitsevat aikuista ristiriitatilanteita sovitellessa, ettei lapsi jäisi itsekseen sovitellessaan itse näitä tilanteita. Lapsen tulisi kuitenkin saada olla itsekseenkin, jotta sisäinen maailma olisi tarpeeksi omanlaisensa esimerkiksi ajatukset, mielikuvitusmaailma ym. Sosiaalisten taitojen heikkous uhkaa kuitenkin sosiaalista kehitystä, mikä voi aiheuttaa hyljeksintää toveriryhmässä. (Pulkinen 2002, 112–114.)

4.1 Empatian kehitys

Empatia tarkoittaa kykyä ymmärtää toisen tunteita ja eläytyä niihin tunteisiin. Empatian opettelu onkin lapselle välttämätöntä ja tärkeää, jotta hän voisi toimia hyvässä vuorovaikutuksessa muiden lasten joukossa. Nykytutkimusten mukaan empatia on taito, jota lapsi alkaa oppia ensi hetkistään lähtien vuorovaikutuksessa kasvattajansa kanssa. Empatian oppimisen alkeet lähtevät siitä, että lapsi oppii tunnistamaan ja tulkitsemaan muiden ihmisten sanatonta viestintää, eli eleitä ja ilmeitä ja oppii myös itse viestittämään eleillään. Kun lapsi saa kokemuksen, että hänen sanattomaankin viestintään vastataan ja häntä ymmärretään, hän oppii itsekkin huomaamaan muiden tarpeita ja vas-

taamaan niihin. Empatia siis kehittyy tämän kaltaisessa vuorovaikutuksessa. Empatian opettelemisessa lasta tukee selkeät rajat (erityisesti impulsiivisilla lapsilla) sekä tietopohjaiset keskustelut siitä, mikä toisesta tuntuu pahalle. Jokainen lapsi oppii empatiaa omassa tahdissaan ja omalla tavallaan ja aikuisen vastuulla on opettaa sitä lapsen kykyjen mukaisesti. (Vilen, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2006, 157.)

4.2 Lapsen persoonallisuuden kehitys

Ihmisiä, jotka käyttäytyvät tavallista erikoisemmin tai omaperäisemmin kutsutaan arkikielessä yleensä persoonallisiksi. Tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta persoonallisuus on kuitenkin paljon laajempi käsite. Persoonallisuuden kehitys alkaa heti syntymästä lähtien vuorovaikutuksessa hoitavan aikuisen kanssa ja persoonallisuuden kehitykselle varhaislapsuus onkin merkittävää aikaa. Tunnetuimmat teoriat persoonallisuuden kehityksestä ovat luoneet mm. Erik H. Erikson ja Sigmund Freud. Vaikka heidän teoriansa ovat muotoutuneet kauan sitten, myötäillään niitä usein nykyisissäkin kasvatusnäkemyksissä. (Ritmala ym. 2010, 144–145.)

Erik H. Eriksonin teorian mukaan persoonallisuus kehittyy prosessina, joka jatkuu läpi koko elämän. Hänen teoriassaan käydään läpi koko ihmisen elämänkaari. Seuraavaksi esittelemme Eriksonin mukaiset kehitysvaiheet.

Luottamus vs. perusepäluottamus (noin 0–1.)

Perusluottamus vauvalle syntyy, kun hänen perustarpeet, kuten ravinnon-, puhtauden- ja lämmöntarpeet tyydytetään ja hän saa rakkautta ja läheisyyttä. Erityisesti lapsen ja äidin välisen suhteen laatu vaikuttaa lapsen myöhempään identiteetin kehitykseen. Mikäli lapsi ei saa hoitajaltaan vastinetta tarpeilleen, lapselle syntyy perusepäluottamus ympäröivää maailmaa ja läheisiään kohtaan. Lapsena muodostunut luottamus tai perusepäluottamus vaikuttavat siihen, miten luottamus toisiin ihmisiin myöhemmin rakentuu ja myös siihen, miten ihminen luottaa itseensä myöhemmissä ikävaiheissa. (Erikson 1982, 241–242.)

Itsenäisyys vs. häpeä ja epäily (noin 1–3v.)

Itsenäisyys alkaa pienistä onnistumisen kokemuksista mm. potalla käynnistä, josta lapsi saa tunteen, että hän voi hallita itseään ja että hän voi käyttää psyykkisiä ja fyysisiä voimavarojaan tavoitteidensa saavuttamiseksi. Mikäli lapsi tässä vaiheessa taas kokee paljon epäonnistumisia tai jos vanhemmat syyllistävät tai suojelevat lasta liikaa, lapsi voi alkaa epäillä omia kykyjään ja tuntea liiallista häpeää. (Erikson 1982, 242–243.)

Aloitteellisuus vs. syyllisyydentunne (noin 4–5v.)

Tässä vaiheessa lapsi harjoittelee paljon erilaisia asioita, on utelias ja kyselee paljon. Merkityksellistä on se, miten vanhemmat reagoivat lapsen jatkuviin kysymyksiin ja erilaisten toimintojen harjoitteluun; jos lasta jatkuvasti torjutaan ja rangaistaan, lapsi saattaa alkaa tuntea liiallista syyllisyyttä. Tärkeää sen sijaan on keskustella lapsen kanssa rajoista ja suhtautua ymmärtävästi lapsen luonnolliseen uteliaisuuteen. Näin lapsi oppii ilmaisemaan omia näkemyksiään ilman syyllisyyttä tai pelkoja. (Erikson 1982, 245–247.)

Ahkeruus vs. alemmuus (noin 6v.– puberteetti)

Tässä vaiheessa lapsi haluaa osata paljon ja jos hän saa paljon kannustusta ja positiivista palautetta kyvyistään, hän alkaa pitää itseään ahkerana oppijana. Tässä vaiheessa lapsi voi oppia määrätietoisuutta ja päättäväisyyttä. Jos lapsi puolestaan joutuu kokemaan paljon epäonnistumisia ja saa paljon negatiivista palautetta, hänelle kehittyy alemmuuden tunne, joka vaikuttaa lapseen uusissa tilanteissa ja haasteissa. (Erikson 1982, 247–248.)

4.3 Lapsen moraalien kehitys

Moraalinen kehittyminen ja käsitys oikeasta ja väärästä on yksi keskilapsuuden merkittävistä kehitystehtävistä. Pikkulapsivaiheessa taas tyypillistä on itsekeskeisyys ja asioiden arviointi vain omasta näkökulmasta. Pieni lapsi pystyy erottamaan itsensä muista, mutta ei pysty erottamaan toisen tunteita tai ajattelua omastaan. Tästä itsekeskeisyydestä ulos kasvaminen tapahtuu vaiheittain, alkaen noin 7-8 vuoden iässä. Kehi-

tys tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa eli lähinnä vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa ja aikuiset ohjaavat lasta tarkastelemaan asioita myös toisen ihmisen kannalta. Lapset, jotka ovat vähän tekemisissä aikuisten kanssa, eivät saa aikuiselta riittävästi ohjausta tähän itsekeskeisyydestä ulos kasvamiseen, saattavat jäädä pikkulapsivaiheen itsekeskeisyyden tasolle tai heidän toisen asemaan asettumisen taidot ovat alkeelliset. Tutkimusten mukaan vanhemmat, jotka säännöllisesti korostavat lapselle toisten ihmisten tarpeita ja tunteita, kasvattavat lapsia, jotka ovat moraalisesti kypsempia. Myös aikuisten oma esimerkki, kehotukset, kiellot ja palautteet opettavat lapselle oman käyttäytymisen säätelyä. (Pulkinen 2002, 114–116.)

Moraalin kehitykseen liittyy vahvasti myös omantunnon kehitys. Sitä pidetään keskeisenä prosessina yhteiskuntaan jäsentymisessä. Omatunto tekee mahdolliseksi hyväksyä ja käyttäytyä yhteiskunnan normien mukaisesti ja pidättäytyä epäsosiaalisista tai vahingollisista teoista. Lapsen epäsosiaalinen toiminta kertoo siitä, että hänen moraalinen ja eettinen arviointikyky on kehittynyt puutteellisesti. (Pulkinen 2002, 116.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksemme on yhdistelmä kvalitatiivisesta ja kvantitatiivisesta tutkimusmenetelmästä. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lasten käsityksiä ja kokemuksia kiusaamisesta kahdessa mikkeliiläisessä päiväkodissa sekä kiusaamisen esiintymistä 4–6-vuotiaiden lasten keskuudessa. Tutkimusmenetelmänä toimi yksilöhaastattelu. Tutkimusongelmiksemme muotoutuivat seuraavat kysymykset:

1. Esiintyykö kiusaamista kyseisessä päiväkodissa?
2. Kuinka paljon kiusaamista esiintyy?
3. Onko kiusaamisen esiintyvyydessä ja kokemisessa eroja tyttöjen ja poikien kesken?
4. Millä tavalla kiusaamista esiintyy?
5. Puuttuvatko työntekijät kiusaamiseen lasten mielestä?
6. Kenelle lapsi kertoo kiusaamisesta?

Tutkimus antoi siis mahdollisuuden tutkia kiusaamisen yleisyyttä päiväkodeissa, sen muotoa, eli millaisena se esiintyy ja siihen puuttumista. Haastattelutilanteessa ky-

syimme lapselta, onko hän kokenut päiväkodissa kiusaamista vai ei. Näin saimme vastauksen kysymykseen kuinka paljon kiusaamista esiintyy ja esiintyykö sitä poikien ja tyttöjen välillä yhtä paljon. Tarkoituksenamme oli tutkia nimenomaan lasten kokemuksia kiusaamisesta, emmekä voi tietää, puhuvatko lapset totta vai tarua, mutta se mitä he vastasivat, oli heidän kokemuksensa asiasta.

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivinen tutkimus eli laadullinen tutkimus tarkastelee ihmisten välisiä ja sosiaalisia merkityksiä. Ne ilmenevät suhteina ja niiden muodostamina kokonaisuuksina. Merkityskokonaisuudet liittyvät ihmisiin ja ilmenevät toimintana, ajatuksina, päämäärien asettamisina yhteiskunnan rakenteina. Tavoite on, että saataisiin selville ihmisten omia kuvauksia itse koetusta todellisuudesta. Nämä kuvaukset sisältävät ihmisille tärkeitä ja merkityksellisiä asioita. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyllä tutkimuksella on mahdollista saada selville myös ihmisten kertomia asioita heidän oman elämän kulusta tai omasta elämäkerrasta. Laadullisesta tutkimuksesta on saatava selville, tutkitaanko kokemuksiin vai käsityksiin liittyviä merkityksiä. (Vilka 2005, 97.) Kvalitatiivinen tutkimus sisältää erilaisia lähestymistapoja ja menetelmiä ihmisen ja hänen elämänsä tutkimiseksi eikä se ole tietyn tieteenalan tutkimusote eikä myöskään vain yhdenlainen tapa tutkia asioita. Tarkoituksena on siis tutkia koko elämismailmaa. (Hirvonen 2010.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohteen määrittäminen on lähtötasoltaan sama kuin perusjoukon valinta kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Tutkijan on tiedostettava itselleen, onko hänen kohteena joukko yksilöitä vai jokin ryhmä tai tilanne. Onkin tärkeää miettiä, mikä on kuvauksen käsitteellinen kohde. Kuitenkaan kvalitatiivinen tutkimus ei ole samalla tavalla sidottu ainoastaan rajattuun aineistoon kuin kvantitatiivinen tutkimus. (Mäkelä 1992, 42–43, 46.) Meidän tutkimuksen kohteena on eri-ikäiset lapsi yksilöt, joita haastatteleamalla selvitetään erinäisiä asioita liittyen heidän mahdolliseen kiusaamiseen. Laadullinen tutkimusmenetelmä antoi meille mahdollisuuden saada kuulla lasten omia kokemuksia ja mielipiteitä siitä, miten he kokevat kiusaamisen päiväkodissaan. Koimme hyvin tärkeäksi opinnäytetyössämme sen, että lapset saivat kertoa kokemuksistaan ja, että saamme vietyä lasten kokemuksia päiväkodin henkilökunnan tietoisuuteen.

5.2 Kvantitatiivinen tutkimus

Kvantitatiivinen tutkimus eli määrällinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jossa käytetään täsmällisiä ja laskennallisia tilastollisia menetelmiä usein ihmisiin liittyen. Tutkimuskohteiksi soveltuvat aineistonkeruutavasta riippumatta ihmiset tai kulttuurituotteet, joita ovat ihmisen tuottamat kuva- ja tekstiaineistot. Määrällisessä tutkimuksessa tutkija pyrkii keräämään itselleen kokemusperäistä havaintoaineistoa. Tutkija pyrkii havaintoaineistoa tarkastelemalla tekemään yleistyksiä kyseisestä kohteesta. Määrällisen tutkimuksen aineistokeruumenetelmiä ovat mm. haastattelut tai kyselyt. (Vilka 2005, 73.)

Kvantitatiiviselle mittaamiselle asetetaan usein jonkinlaisia vaatimuksia. Peruslähtökohta mittaamiselle on se, että mitattavaa kohdetta on pystyttävä mittaamaan siten, että tuloksilla on numeerinen sisältö esimerkiksi lukumäärä tai lukujärjestys. Tulos täytyy voida asettaa jonkinlaisen säännön mukaan lukujoukolle, joten numeroiden jakamiseen on liityttävä jonkinlainen sääntö. Pelkästään numeroarvojen antaminen kohteille ei ainoastaan muodosta kvantitatiivista prosessia. Ihmistieteissä mittaaminen on yleensä hyvinkin epäsuoraa. Tutkittava käsite ei sellaisenaan ole mitattavissa, vaan näin ollen on mitattava jotain muuta, josta voidaan tehdä johtopäätöksiä kyseisen muuttujan suhteen. (Erätuuli & Leino & Yli-Luoma 1994, 36–37.) Tutkija saattaa joutua pääättelemään itse tehdyistä havainnoista joitakin mitattavia arvoja. Meidän opinnäytetyössämme poikien ja tyttöjen eroa kiusatuksi tulemisessa mitattiin niin, että laskimme lapsien yhteismäärän, josta kiusatut pojat/tytöt lukumäärän ilmoitamme prosentuaalisesti. Emme siis kysyneet lapsilta itseltään, mitä mieltä he ovat, esiintyykö kiusaamista enemmän tyttöjen vai poikien välillä.

Haluamme tutkimuksessamme tuoda esille myös kiusaamisen esiintyvyyttä määrällisesti. Haluamme prosentuaalisesti kertoa, kuinka paljon kiusaamista esiintyy eli kuinka moni päiväkotilapsi tuntee tulleen joskus kiusatuksi ja miten se jakautuu tyttöjen ja poikien kesken kyseisissä päiväkodeissa.

5.3 Aineiston keruu

Aineistomme keräsimme siis haastatteleamalla 4–6-vuotiaita päiväkotilapsia Mikkelin kaupungin alueella. Haastattelu on yksi tiedonhankinnan perusmuoto ja onkin käyte-

tyimpiä menetelmiä käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteissä. Haastattelun edut ovat, että sitä voidaan käyttää lähes kaikkialla ja sen avulla voidaan saada syvällistä tietoa. Haastattelu on myös metodi, jonka sekä haastattelija ja haastateltava kokevat yleensä miellyttäväksi. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 11.)

Itse valitsimme oman tutkimuksemme haastattelutyypiksi teemahaastattelun (Kts. Liite 1, teemahaastattelun runko). Tämä siksi, että teemahaastattelu ei edellytä jotain tiettyä kokeellisesti aikaansaatua yhteistä kokemusta, vaan se lähtee oletuksesta, että kaikkia ihmisen kokemuksia, ajatuksia ja uskomuksia voidaan tutkia tällä menetelmällä. Teemahaastattelu etenee tiettyjen, keskeisten teemojen varassa ja tuo tutkittavien ääneen kuuluviin. Teemahaastattelussa keskeistä ovat haastateltavien omat tulkinnat asiasta ja heidän asioille antamansa merkitykset, jotka syntyvät haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutuksesta. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumuoto johtuen siitä, että haastattelun teemat ovat kaikille samat. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu haastattelujen tallentaminen. Tällä tavoin haastattelu saadaan sujumaan nopeasti ja katkoitta ja päästään helpommin luontevaan ja vapautuneeseen keskusteluun. Lisäksi nauhoitettaessa saadaan haastattelutilanteesta tallennettua olennaisia seikkoja ja vivahteita mm. äänenkäyttö, tauot ja johdattelut. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 92.) Edellä mainituista syistä johtuen, halusimme ehdottomasti nauhoittaa kaikki tekemämme haastattelut.

5.4 Lapsen haastattelemisen

Lasten haastattelemisen eroaa suuresti aikuisten haastattelemisesta. Jo kielelliset valmiudet vaikuttavat siihen, minkä ikäisiä lapsia voidaan edes haastatella. Tutkimus- haastattelun alaikärajana voidaan pitää noin neljän vuoden ikää, vaikkakin jopa kaksivuotiaita lapsia on haastateltu. Alle neljävuotiaiden kielessä on kuitenkin vielä niin paljon sellaisia sanoja, joilla on vain hänelle ominainen merkityksensä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 128–129.) Iällä ei kuitenkaan ole välttämättä suoraa vaikutusta tai merkitystä haastattelemiseen kunhan haastattelukysymykset ovat mukautettu lapsen ikätason mukaisiksi. Yli neljävuotiaat pystyvät jo kielellisesti kuvailemaan tapahtumia ja suhteita toisiin ihmisiin sekä sosiaalista todellisuuttaan. Lisäksi he pystyvät keskustelemaan vastavuoroisesti aikuisten kanssa. Esikouluikäisten lasten kielellinen kehitys on jo niin kehittynyttä, että he pystyvät kuvailemaan ja tuomaan esille ideoitaan sekä heidän aikakäsityksensä on jo selkeä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 75.)

Tästä johtuen olemmekin rajanneet oman tutkimuksemme kohteeksi 4–6-vuotiaat lapset. Suoritimme haastattelut kahdessa eri päiväkodissa, toinen meistä suoritti haastattelut toisessa päiväkodissa ja toinen toisessa.

Lapsen haastattelua rajoittavat monet seikat. Lapsen sanavarasto on vielä suhteellisen pieni verrattuna aikuisiin. Tämä tulee ottaa huomioon haastattelukysymyksiä laadittaessa; kysymysten tulisi olla lyhyitä ja sisältää vain sanoja jotka ovat lapselle tuttuja. Vastaukset ovat usein lyhyitä ja pintapuolisia. Pienten lasten saattaa olla myös vaikeaa keskittyä pitkiä aikoja samaan asiaan. Tämä tulisi huomioida haastattelun pituudessa; esikouluikäiselle se voisi olla n. 15–20 minuuttia. Kolmas huomioitava seikka on se, että lapset saattavat vierastaa haastattelijaa. Siksi olisikin hyvä, että haastattelija pysyisi olemaan mukana ko. lapsiryhmässä muutamana päivänä ennen haastatteluja, jotta lapset voisivat etukäteen tutustua haastattelijaan. Pienillä lapsilla on myös taipumus vastata kyllä kysymykseen, johon eivät tiedä vastausta. Siksi olisikin hyvä esittää sama kysymys uudestaan, eri muodossa, jotta tutkija saa varmuuden, että lapsi on todella ymmärtänyt kysymyksen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 129–130.)

Haastattelujen onnistumisen kannalta tärkeää on saavuttaa lasten luottamus tutkijaan ilman auktoriteettisuhdetta. Lapsen ja aikuisen välinen suhde määrittelee sen, mitä lapsi kertoo aikuiselle. Tutkijalta vaaditaan siis herkkyyttä ja hienotunteisuutta hyvän ja vuorovaikutteisen suhteen luomiseksi lapsen kanssa. Tällaisen suhteen luomiseksi tärkeänä apuna on myös tutkijan ei-kielellinen viestintä; hymyily lapselle ja aito kiinnostus siihen, mitä lapsi kertoo. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 79–80.)

Omassa tutkimuksessamme yritimme tehdä lapsille itseämme tutuksi viettämällä heidän kanssaan muutamana päivänä aikaa päiväkodissa. Kerroimme lapsille, keitä olemme ja miksi olemme tulleet heidän päiväkotiansa. Vietimme aikaa lapsiryhmän keskellä tarkkaillen heitä ja keskustellen heidän kanssaan. Pyrimme välttämään autoritaarista asemaa lapsiryhmässä ja tietoisesti emme puuttuneet lasten ojentamiseen tai ohjaamiseen, sillä luottamuksellisen suhteen rakentuminen helpottuu, kun lapsen ja aikuisen välinen valtasuhde on mahdollisimman vähäinen. Tutkija helpottaa luottamuksen syntymistä ja valtasuhteen häivyttämistä menemällä rohkeasti lapsen maailmaan ja sellaisiin paikkoihin lasten mukana, missä aikuiset eivät yleensä ole (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 90).

5.5 Tutkimuksen eettisyys

Kaikkiin tutkimuksiin liittyy eettisiä kysymyksiä ja niiden ratkaisuja, erityisesti silloin, kun kyseessä on ihmistieteet. Haastattelussa, jossa ollaan kontaktissa tutkittaviin, eettiset ongelmat ovat hyvin moninaisia. Tästä syystä onkin tärkeää, että tutkijana olemme tietoisia näistä eettisistä kysymyksistä ja pohdimme jo niitä ennen itse tutkimusta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 19.) Erityisiä eettisiä kysymyksiä nousee esille myös valitsemastamme tutkimusasetelmasta; aikuinen haastattelee ja kerää tietoa lapselta. Suuri osa lapsi- ja lapsuustutkimuksessa esiin tulevia eettisiä kysymyksiä koskee lasten ja aikuisten välistä valta- ja auktoriteettisuhdetta. Lapsia pidetään haavoittuvina ja erityistä suojelua kaipaavina, jolloin tutkijalta edellytetään erityisiä lähestymistapoja suhteessa lapsiin. (Lagström, Pösö, Rutanen & Vehkalahti, 103–104.)

Lasten haastattelemisen eroaa aikuisen haastattelemiseen siinä, että lupa-asioihin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Jokaisen tutkimukseen osallistuvan lapsen vanhemmilta/huoltajalta on saatava suostumus lapsen osallistumiseksi (Kts. Liite 2. lupalappu vanhemmille). Ihmisoikeuslähtöisen tutkimusetiikan tärkein periaate on, että tutkimukseen osallistuvilta henkilöiltä on riittävään tietoon perustuva suostumus sekä oikeus kieltäytyä tutkimuksesta missä tutkimuksen vaiheessa tahansa (Lagström; Pösö; Rutanen & Vehkalahti, 95). Tämä tarkoittaa meidän tutkimuksessamme siis sitä, että myös jokaiselta tutkimukseen osallistuneelta lapselta kysyttiin tämän halukkuus osallistua haastatteluun. Lisäksi meidän oli ennen haastatteluja annettava lapsille tietoa siitä, mitä ja minkälaista tutkimusta olimme tekemässä. Myös, jos lapsi kesken haastattelun päätti, ettei halua enää jatkaa, annoimme lapselle keskeyttämisen mahdollisuuden ja luvan.

5.6 Haastatteluaineiston analyysi ja tulkinta

Teemahaastattelun avulla kerätty aineisto on yleensä runsas. Monet tutkijat saattavatkin viettää viikkoja, usein kuukausia käydessään läpi aineistoaan ja yrittäessään luoda järjestystä ilmiöihin, pohtiessaan merkityksiä ja yrittäessään tulkita oikein haastattelujen vastauksia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 135.)

Sanallisesti saatu tieto on yleensä hyvä litteroida eli kirjoittaa puhtaaksi sanasanaisesti. Teemahaastattelussa se voidaan tehdä esim. teemoittain, joka helpottaa tulosten

analysointia. Analyysitavat voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan: *Selittämiseen* pyrkivät lähestymistavat sisältävät päätelmiä ja tilastollisia analyysejä. *Ymmärtämiseen* pyrkivissä lähestymistavoissa käytetään kvalitatiivista analyysiä ja tehdään päätelmiä tuloksista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 210–212.) Kun tulokset on analysoitu, tulisi niitä tämän jälkeen selittää ja tulkita. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä omia johtopäätöksiä. Tuloksista tulisi tämän jälkeen laatia synteesejä, eli koota yhteen pääseikat jotka antavat vastaukset asetettuihin tutkimusongelmiin. (Hirsjärvi, Remes ym. 2004, 213–214.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimus kohdentui Mikkelin alueen kahteen kunnalliseen päiväkotiin ja siellä oleviin 4-6- vuotiaisiin lapsiin. Haastateltavia lapsia oli yhteensä 32, joista tyttöjä 14 ja poikia 18. Tutkimme työssämme kiusaamisen esiintyvyyttä, laatua ja aikuisten puuttumista kiusaamiseen kyseisissä päiväkodeissa. Tutkimuksessa vertailimme myös sukupuolten välisiä eroja sekä eroja ikäryhmittäin. Lisäksi kartoitimme sitä, miten päiväkodin työntekijät puuttuvat kiusaamiseen lasten näkökulmasta. Esitämme tuloksissamme myös suoria lainauksia lasten haastatteluista, ja kaikki niissä esiintyvät nimet ovat lasten yksityisyyden suojaamiseksi muutettu. Haastattelu puheenvuoroissa käytämme lyhenteitä H=haastattelija sekä L=lapsi. Tulosten esittämisessä tässä käytämme taulukoita ja kuvioita, joista lukijan on helppo ja nopea löytää tulokset selkeästi esitettyinä. Lisäksi lisäsimme taulukoiden oheen myös paljon lasten suoria kommentteja kysymyksiin liittyen, jotka vahvistavat ja rikastavat esittämiämme tuloksia. Taulukosta 1 nähdään tutkimukseen osallistuvien lasten sukupuoli ja ikäjakauma.

TAULUKKO 1. Tutkimukseen osallistuneet lapset

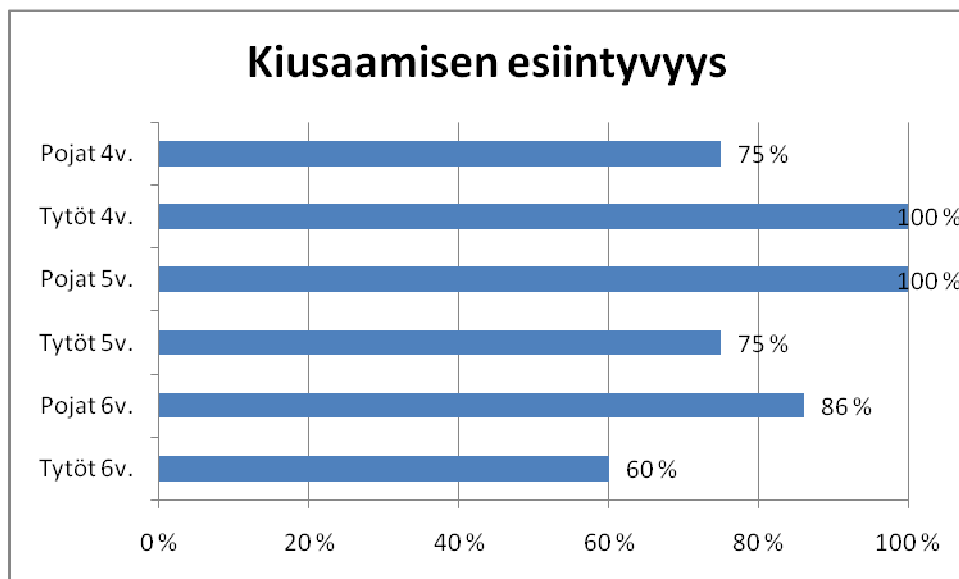
Ikä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
4-vuotiaat	5	4	9
5-vuotiaat	4	7	11
6-vuotiaat	5	7	12
Yhteensä	14	18	32

Tutkimukseen osallistui kaiken kaikkiaan yhdeksän 4-vuotiasta lasta, joista tyttöjä viisi ja poikia neljä. Vastaavasti 5-vuotiaita lapsia tutkimukseemme osallistui 11, jois-

ta tyttöjä oli neljä ja poikia oli seitsemän. Haastattelun vanhimpia eli 6-vuotiaita lapsia tutkimukseen osallistui 12, joista tyttöjä oli viisi ja poikia seitsemän. Kokonaisuudessaan haastatteluihin osallistuneista lapsista poikia oli neljä enemmän kuin tyttöjä. Eniten haastatteluimme osallistui 6-vuotiaita melko tasaisesti 5-vuotiaiden kanssa ja vähiten taas 4-vuotiaita.

6.1 Kiusaamisen esiintyvyys

Kaikista haastatelluista oli kokenut tullessa itse kiusatuksi 84 %. Kiusaamista oli kokenut tai nähnyt 94 % pojista ja 93 % tytöistä. Eniten kiusaamista esiintyi poikien keskuudessa, kun otetaan huomioon kaikki ikäryhmät ja erityisen paljon kiusaamista esiintyi 5-vuotiaiden poikien keskuudessa. Kuitenkin 4-vuotiaiden tyttöjen keskuudessa esiintyi kiusaamista yhtä paljon kuin 5-vuotiaiden poikien keskuudessa. Vähiten kiusaamista esiintyi 5-6-vuotiaiden tyttöjen keskuudessa. Kuviosta 1 käy ilmi kiusaamisen esiintyvyys sukupuolittain sekä ikäryhmittäin.

KUVIO 1. Kiusaamisen esiintyvyys

Lasten vastauksissa toistui muutaman kerran se, että lapsi kertoi tullessa kiusatuksi tai nähneensä kiusaamista, mutta hän ei osannut kertoa tarkemmin, mitä oli tapahtunut.

H: *Ooksä nähny et poikia on kiusattu vai tyttöjä vai molempia?*

L: *Oon nähny...molempia.*

H: *No millasta se kiusaaminen on sit ollu? Minkälaista kiusaamista sä oot nähny?*

L: *En tiää...*

H: *Ihan kaikkea, mitä vaan oot nähny, ni saa sanoa.*

L: *En muista.*

(Poika 6v.)

H: *Onko ollu mitään haukkumista tai tönimistä tai lyömistä tai potkimista tai mitää sellasta?*

L: *Haukkuu.*

H: *Haukkumista?*

L: *Nii*

H: *Millä tavalla ne on haukkunu?*

L: *Mä en muista.*

H: *Et muista?*

L: *pudistaa päätään*

(Poika 5v.)

Osa lapsista pystyi kuitenkin kertomaan hyvin tarkasti ja uskottavasti kiusaamisestaan tai siitä, kun he olivat nähneet kiusaamista.

”No sillon, kun tuli alkulumet ja ne sulii pois ja tuli jääkokkreita, ni Pekka piti kiinni miua, ni Saku heitti niillä jääkokkreilla miua.” (Poika 6v.)

H: *Millaista siun mielestä kiusaaminen on? Mitä siinä tilanteessa tapahtuu?*

L: *Toiselle tulee paha mieli.*

H: *Mitä sit se toinen tekee sille toiselle lapselle?*

L: *No, kiusaa ja haukkuu tai ei ota leikkiin mukaan. Se voi tönäistä myös. Tai sit se voi rikkoo lumilinnan, niiku mulle tehtiin eilen.*

(Poika 6v.)

6.2 Kiusaaja

Haastatteluissa kysyimme kiusatuilta lapsilta, kuka heitä oli kiusannut. Lähinnä olimme kiinnostuneita, onko kiusaaja samasta ryhmästä oleva lapsi ja onko kiusaaja samaa

vai eri sukupuolta kiusatun kanssa. Haastatteluissa kävi ilmi, että muutamissa ryhmissä oli muutama lapsi, jotka kiusasivat useampaa ryhmän lasta.

H: *No ooksä sit nähny et joku muu ois kiusannu jotain toista lasta täällä?*

L: *Mmm...Ville se sama, joka mua on kiusannu, ni on kiusannu Perttiä.*

(Poika 5v.)

”Ainakin, kun meil oli yks hoitopaikan yks toinen yks Noora niminen, ni se on melkein kiusannu meitä kaikkia.” (Tyttö 6v.)

L: *Ainakin se Milla aina kaikkia töni.*

H: *Ihan totta?*

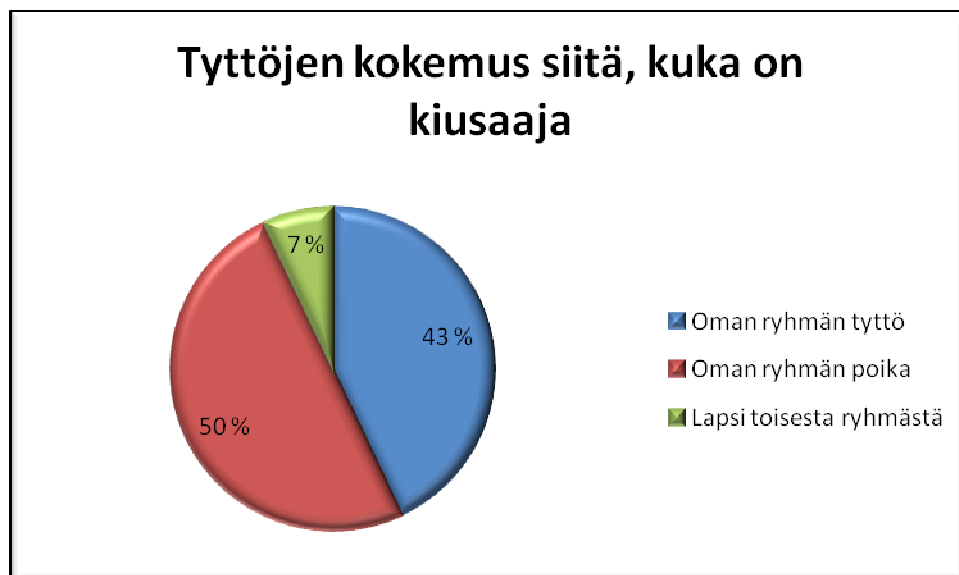
L: *Nyökyttää*

H: *Joo...töniks se sua?*

L: *Nyökyttää*

(Tyttö 6v.)

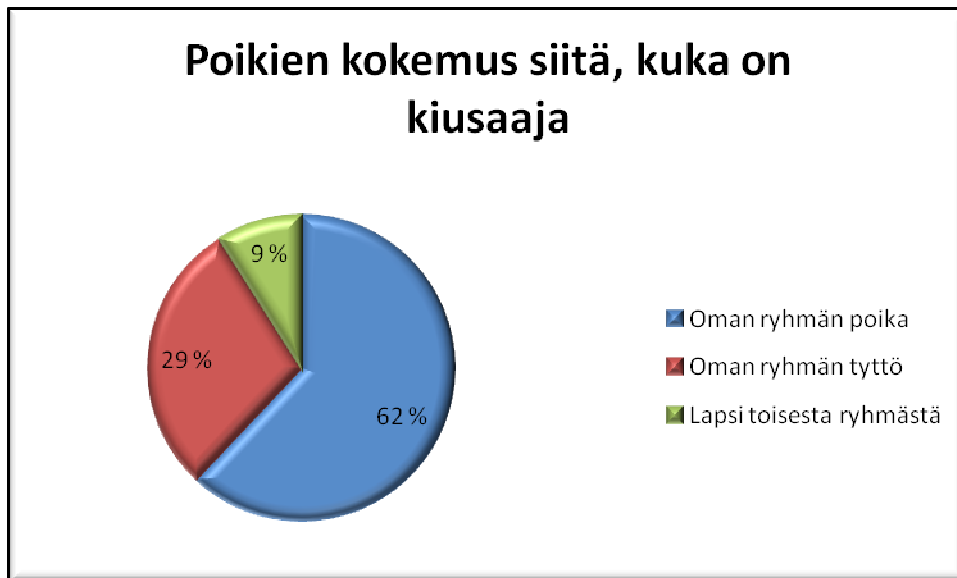
Tyttöjen tuloksista kävi ilmi, että 50 % kertoi kiusaajan olevan poika. Vastaavasti 43 % kertoi kiusaajan olevan toinen tyttö. Tyttöjen haastattelujen vastauksien mukaan 7 % kertoi, että kiusaaja on toisesta ryhmästä oleva lapsi. Seuraavasta taulukosta käy ilmi tyttöjen kokemukset siitä, kuka on kiusaaja.

KUVIO 2. Tyttöjen kokemus siitä, kuka on kiusaaja

Pojilla erot siinä, kuka kiusaaja on, olivat suuremmat kuin tyttöillä. Pojista suurin osa eli 62 % kertoi kiusaajan olevan oman ryhmän poika. Pojista 29 % kertoi kiusaajan

olevan oman ryhmän tyttö. Poikien haastattelujen vastauksien mukaan 9 % kertoi, että kiusaaja on lapsi toisesta ryhmästä. Seuraavasta taulukosta käy ilmi poikien kokemukset siitä, kuka on kiusaaja.

KUVIO 3. Poikien kokemus siitä, kuka on kiusaaja

6.3 Kiusaamisen muodot

Haastatteluissa kävi ilmi, että lapset ovat kokeneet niin henkistä kuin fyysistäkin kiusaamista. Haastatteluissa lapset kertoivat hyvin erilaisia asioita siitä, mitä heidän mielestään kiusaaminen on.

H: *Ooksä nähny muunlaista kiusaamista, että joku muu lapsi ois kiusannu jotain toista?*

L: *Oon mä nähny ainakin Petri*

H: *Minkälaista kiusaamista sä oot sit nähny?*

L: *No, että Petri on vähän kiusannu tyttöjä.*

H: *Millä tavalla se on kiusannu?*

L: *No, että se oikeesti panee ne tytöt vankilaan.*

(Tyttö 5v.)

H: *Onks sua koskaan kiusattu täällä päiväkodissa?*

L: *On.*

H: *No kukas sua on niiku kiusannu? Onks se ollu sun kaveri tai?*

L: *Ei oo ollu kaveri...Matti ja Miika jahtas mua kesällä.*

H: *Millaista se kiusaaminen on ollu tai miten ne on sua kiusannu?*

L: *Niinku jahtas mua.*

H: *Niinku jahtas sua pihalla?*

L: *Nii, niil oli harja, millä ne yritti...*

H: *Nii, että ne jahtas sua sillä harjalla?*

L: *Nii...*

(Poika 6v.)

H: *Millä tavalla sua on kiusattu?*

L: *No, sitte ku ne on vaa...siinä oikeesti kiusannu vaan ärsyttäny.*

H: *Ärsyttäny sua?*

L: *Nii...*

H: *Millä tavalla ne on ärsyttäny?*

L: *No, sillai että ne niinku nauraa ku ne on kahesta.*"

(Poika 6v.)

Poikien keskuudessa korostui selvästi fyysinen kiusaaminen, kuten esimerkiksi lyöminen, potkiminen ja töniminen.

"Alkaa niiku pistää kaveria vaikka niiku tai heittää niiku tai tempaisee, jos leikkii niiku kukkulan kuningasta pihalla, niin toinen tuuppaisee tahallaa vaikka suoraan. Myöki ku leikittii kukkulan kuningasta, ni miä olin alhaalla ni Pekka tönäs miut ja Pasiin alas kukkulalta. Se oli leikkiä, mutta se tuntu niin pahalta, jos toinen tekee tahallaan pahaa." (Poika 6v.)

"No sillo kun tuli alkulumet ja ne sulii pois ja tuli jääkokkareita ni Jaakko piti kiinni miua ni Kalle heitti niillä jääkokkareilla miua." (Poika 6v.)

Tyttöjen keskuudessa esiintyi myös fyysistä kiusaamista, mutta henkinen kiusaaminen näytti olevan yleisempää. Henkistä kiusaamista oli esimerkiksi nimittely, ilkeily ja leikistä pois jättäminen.

"No, se on sellasta vaikka, että niinku haukkuu toista ja semmosta, että niinku kiusaa toista ja sitte se on sellasta, että niinku vähä oli sillee ettei tykkäis toisesta."

(Tyttö 6v.)

L: *No esimerkiksi Anna ja Sonja on leikkiny iha aina kahestaa...*

H: *Nii...ja sitte ei oo sua ottanu niinkö mukaan?*

L: *Nii.*

(Tyttö 6v.)

Taulukosta 2. käy ilmi kiusaamisen muotoja poikien keskuudessa. Kiusaamisen muotoja olivat fyysinen, henkinen ja muu kiusaaminen. Fyysistä kiusaamista poikien keskuudessa oli muun muassa töniminen, tempaiseminen tai lyöminen. Henkistä kiusaamista oli esimerkiksi haukkuminen, ärsyttäminen tai nimittely. Muuksi kiusaamiseksi poikien keskuudessa luokiteltiin se, jos toinen on rikkonut toisen esineitä tai on tehnyt pahaa toiselle.

TAULUKKO 2. Kiusaamisen muodot poikien keskuudessa

FYYSINEN KIUSAAMINEN	HENKINEN KIUSAAMINEN	MUU KIUSAAMINEN
Töniminen	Haukkuminen	Panee tytöt vankilaan
Tempaiseminen	Sanonut, ettei ole enää kaveri	Rikkonut esineitä
Lyöminen	Sanonut, ettei enää leiki	Rikkonut asioita
Tuuppiminen	Nauranut toiselle	Tekee pahaa toiselle
Tökkiminen	Työntänyt leikistä pois	
Nipistely	Ei ota leikkiin mukaan	
Päälle hyökkäys	Ärsyttäminen	
Päälle hyppääminen	Nimittely	
Jahtaaminen		
Potkiminen		
Heitleminen tavaroilla		
Kaataminen		
Läpsiminen		
Kiinni pitäminen		

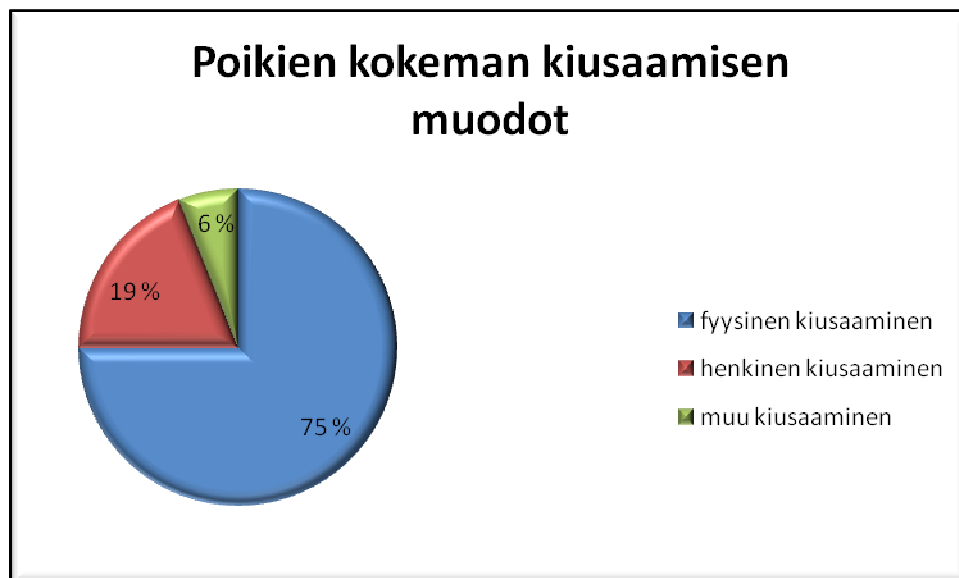
Taulukosta 3. käy ilmi kiusaamisen muotoja tyttöjen keskuudessa. Kiusaamisen muotoja olivat fyysinen, henkinen ja muu kiusaaminen. Fyysistä kiusaamista tyttöjen keskuudessa oli muun muassa lyöminen, töniminen ja rutistaminen. Henkistä kiusaamista

oli esimerkiksi lällättely, haukkuminen tai se ettei ota leikkiin mukaan. Muuksi kiusaamiseksi luokiteltiin se, että on seurannut toista tai kiusannut leikissä.

TAULUKKO 3. Kiusaamisen muodot tyttöjen keskuudessa

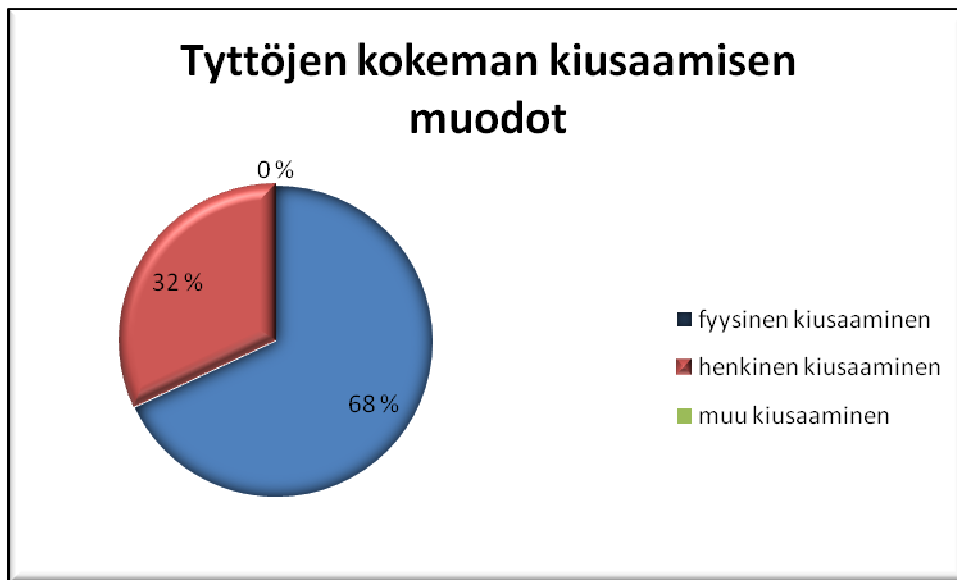
FYYSINEN KIUSAAMINEN	HENKINEN KIUSAAMINEN	MUU KIUSAAMINEN
Lyöminen	Lällättely	Kinannut pelissä
Töniminen	Haukkuminen	Seuraaminen
Rutistaminen	Ei ota leikkiin mukaan	Leikissä kiusaaminen
Potkiminen	Pahan olon tekeminen	
Nipistäminen	Nimittely	
Läpsiminen	Ilkeily	
Lumipallolla heitto		

Haastateltavista lapsista kaiken kaikkiaan fyysistä kiusaamista on kokenut 72 % ja henkistä kiusaamista 24 % sekä muuta kiusaamista 4 %. Tyttöjen ja poikien välillä eroja syntyi siinä, että tytöillä esiintyi enemmän henkistä kiusaamista kuin pojilla. Suurin osa pojista oli kokenut fyysistä kiusaamista.

KUVIO 4. Poikien kokeman kiusaamisen muodot

Pojista jopa 75 % kertoi kokeneensa fyysistä kiusaamista, henkistä kiusaamista esiintyi 19 % ja muuta kiusaamista ilmeni 6 % kaikista vastanneista pojista.

KUVIO 5. Tyttöjen kokeman kiusaamisen muodot

Tytöistä 68 % kertoi kokeneensa fyysistä kiusaamista, henkistä kiusaamista esiintyi 32 %:lla kaikista vastanneista tytöistä. Muuta kiusaamista tyttöjen keskuudessa ei ilmennyt mainittavasti.

6.4 Lasten tapoja selvitä kiusaamisesta

Haastatteluista selvisi, että lapset käyttävät erilaisia toimintatapoja selviytyäkseen kiusaamisesta. Useimmat lapset sanoivat kertovansa jollekin aikuiselle kiusaamisesta.

H: *Mitä sä oot sit tehny, jos joku on sua kiusannu?*

L: *Käynty valittaa aikuiselle.*” (Poika 5v.)

Osa lapsista puolestaan kertoivat sanovansa itse sille, joka on kiusannut.

H: *No mitä sä oot sit tehny, jos joku on sua kiusannu?*

L: *No, sanonu ihan tavallisesti, että älä kiusaa mua.*” (Tyttö 6v.)

Osa lapsista mainitsi myös, että he kertovat kiusaamisesta kaverille, jolloin kaveri menee kertomaan aikuiselle kiusaamisesta.

”Mie saatan sanoo jollekkin toiselle lapselle ja sitten se menee kertoo jollekkin aikuiselle.” (Poika 5v.)

Muutaman lapsen reagointi kiusaamiseen oli se, että he poistuivat itse tilanteesta muualle esimerkiksi lähtivät leikistä pois tai vaihtoivat kaveria.

H: No mitä sä oot sit tehny, jos sua on joku kiusannu?

L: No, lähteny leikistä pois.” (Poika 5v.)

6.5 Kiusaamisesta kertominen

TAULUKKO 4. Kiusaamisesta kertominen

	TYTÖT	POJAT	YHTEENSÄ
On kertonut jollekin	12	15	26
Ei ole kertonut kenellekään	2	3	6

Haastatteluista selvisi, että kaikista haastateltavista lapsista 81 % kertoo aikuiselle, jos häntä kiusataan. Yleensä lapsi kertoo kiusaamisesta sille aikuiselle, joka on lähimpänä sillä hetkellä kun kiusaamista tapahtuu.. Tulosten mukaan tytöt ja pojat olivat yhtä aktiivisia kertomaan kiusaamisesta aikuisille.

TAULUKKO 5. Kiusaamisesta kertominen vanhemmille

	TYTÖT	POJAT	YHTEENSÄ
On kertonut vanhemmalle	3	5	8
Ei ole kertonut vanhemmalle	11	13	24

Tulokset osoittivat, että lapset kertovat kiusaamisesta vain harvoin vanhemmilleen. Haastateltavista lapsista vain 25 % oli kertonut kiusaamisesta vanhemmilleen tai toiselle vanhemmista. Tyttöjen ja poikien keskuudessa ei ollut suuria eroja vanhemmille kertomisen suhteen.

6.6 Työntekijöiden puuttuminen kiusaamiseen

Työntekijöiden puuttuminen kiusaamiseen jakoi lasten mielipiteet melkein tasan kaikkien haastateltavien kesken. Suurin osa lapsista koki, että aikuiset puuttuivat kiusaamiseen, mikäli siitä mentiin heille kertomaan erikseen.

”No, ne sanoo sille lapselle et nyt on kyllä pyydettävä anteeksi ja halattava, ettei sille toiselle tulisi paha mieltä.” (Poika 5v.)

”No, joo. Ne sanoo sille lapselle, että ei saa kiusata ja että on pyydettävä anteeks.” (Tyttö 4v.)

”Ei yleensä, ne vaan juttelee toisten tätien kanssa.” (Poika 5v.)

”No, ei. Ne ei aina nää mitä tapahtuu.” (Poika 4v.)

Haastateltujen lasten mukaan päiväkodin työntekijät puuttuvat kiusaamiseen seuraavin keinoin:

- ottavat arestiin
- sanovat että pitää lopettaa
- ottavat kiusaavan lapsen pois leikistä
- suuttuvat
- sanovat että nyt loppuu kiusaaminen
- vievät kiusaajan nukkumaan
- vievät kiusaajan toiseen huoneeseen / toiseen ryhmään
- selvittävät kiusaamista, laittavat riidan poikki
- kieltävät / komentavat
- rankaisevat
- neuvovat
- laittavat nurkkaan istumaan
- selvittävät asian kyselemällä
- juttelevat
- sanovat että pitää pyytää anteeksi.

KUVIO 6. Kiusaamiseen puuttuminen

Haastatteluun osallistuneista lapsista 44 % kertoi, että päiväkodin työntekijät puuttuvat kiusaamiseen. Vastaavasti 50 % lapsista kertoi, että päiväkodin työntekijät eivät puutu ollenkaan kiusaamiseen. Lapsista 6 % kertoi mielestään päiväkodin työntekijöiden joskus puuttuvan kiusaamiseen ja joskus ei.

7 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää päiväkotikiusaamista Mikkelin alueen kahdessa kunnallisessa päiväkodissa. Tutkimme kiusaamisen esiintyvyyttä, sen muotoja, sukupuolten välisiä eroja, päiväkodin työntekijöiden puuttumista ja sitä, kenelle lapsi kertoo kiusaamisesta. Tutkimus antoi myös mahdollisuuden tutkia lasten selviytymistapoja kiusaamistilanteissa, lasten kokemuksia siitä, kuka on kiusaaja.

Tutkimustuloksemme osoittavat, että molemmissa päiväkodeissa esiintyi kiusaamista. Kaikista haastateltavista lapsista 84 % oli joutunut kiusaamisen kohteeksi. Sekä poikien että tyttöjen keskuudessa fyysinen kiusaaminen oli yleisempää kuin henkinen kiusaaminen. Fyysistä kiusaamista oli esiintynyt muun muassa lyömisenä, potkimisena, nipistelynä ja tönimisenä. Fyysisen kiusaamisen muodot olivat hyvin samankaltaisia sekä tytöillä että pojilla, joskin pojilla esiintyi jonkin verran rajumpaa fyysistä kiusaamista, kuten päälle hyppimistä ja toisen lapsen kaatamista. Henkistä kiusaamista esiintyi muun muassa nimittelynä, leikistä pois jättämisenä, haukkumisena ja ilkeily-

nä. Muita lasten kokemia kiusaamisen muotoja oli muun muassa seuraaminen, esineiden rikkominen ja leikissä kiusaaminen.

Sukupuolten välisessä vertailussa kävi ilmi, että pojilla fyysistä kiusaamista esiintyy vain hieman enemmän kuin tytöillä. Itseämme tulos hieman ihmetytti, sillä esimerkiksi Höistadin (2003, 85) mukaan fyysinen kiusaaminen on enemmänkin poikien tapa kiusata päiväkodissa kuin tyttöjen. Syy saamaamme tulokseen voisi olla esimerkiksi se, että pienet lapset eivät välttämättä miellä henkistä kiusaamista niin vakavaksi kiusaamiseksi. Henkinen kiusaaminen on myös näkymättömämpää kuin fyysinen, joten siihen ei ehkä puututa niin helposti, ja näin ollen lapset eivät ehkä itsekään miellä sitä aina kiusaamiseksi.

Kysyimme lapsilta myös, kuka heitä kiusaa. Poikien tuloksista kävi ilmi, että yli puolet koki kiusaajan olevan oman ryhmän poika. Enemmistö tytöistä koki myös kiusaajan olevan oman ryhmän poika. Kuitenkin tyttöjen keskuudessa lähes yhtä usein kiusaaja oli oman ryhmän tyttö.

Selvitimme tutkimuksessamme myös sitä, kuinka moni lapsi oli kertonut kiusaamisestaan aikuiselle. Lapsista yhteensä 26 lasta oli kertonut kiusaamisesta aikuiselle ja 6 lasta ei ollut kertonut kiusaamisesta kenellekään. Poikien ja tyttöjen välillä ei ollut eroja tässä asiassa. Vanhemmilleen kiusaamisesta oli kertonut vain 8 lasta ja pojat olivat kertoneet vanhemmilleen tyttöjä useammin. Tulos oli meille yllätys, sillä ajattelimme tyttöjen puhuvan aktiivisemmin tämänkaltaisista asioista vanhemmilleen. Näin ei kuitenkaan näköjään ole, ainakaan pienten lasten keskuudessa. Monet lapset kertoivat, etteivät päiväkodissa tapahtuneet asiat kuulu vanhemmille. Itse ajatteleimme, että vanhempien tulisi olla aktiivisia ja kiinnostuneita siitä, miten oman lapsen päivä päiväkodissa on sujunut. Heidän tulisi kysellä lapselta päivittäin päiväkodissa vietetyn päivän tapahtumista, sillä pieni lapsi ei välttämättä kerro huolistaan, ellei häneltä niistä erikseen kysellä. Tämä johtuu varmasti osittain myös siitä, ettei lapsi välttämättä kykene muistamaan illalla asioita, joita on tapahtunut esimerkiksi aamulla.

Lisäksi kysyimme lapsilta, puuttuvatko päiväkodin työntekijät heidän mielestään kiusaamiseen. Puolet lapsista kertoi, etteivät päiväkodin työntekijät puutu kiusaamiseen ja vähän alle puolet oli sitä mieltä, että työntekijät puuttuvat kiusaamiseen. Pieni osa lapsista, eli 6 % oli sitä mieltä että joskus työntekijät puuttuvat ja joskus eivät. Puut-

tumisen keinoiksi lapset kertoivat, että päiväkodin työntekijät muun muassa ottavat kiusaajan arestiin, pistävät riidan poikki ja selvittävät sitä, käskevät pyytämään anteeksi sekä suuttuvat, kieltävät ja komentavat. Osa lapsista kuitenkin oli sitä mieltä, että työntekijät eivät huomaa kiusaamista, koska esimerkiksi juttelevat keskenään eivätkä näe mitä tapahtuu lasten keskuudessa.

Mielestämme päiväkotikiusaamisesta tulisi puhua enemmän ja avoimemmin. Salmivallin (2000) mukaan työntekijöiden tulee ensin tiedostaa kiusaaminen, ennen kuin he alkavat puuttua siihen. Sellaista jota ei tiedetä olevan, ei puututa. Jotta päiväkodin henkilökunta osaisi siis puuttua kiusaamiseen, tulisi heillä olla tietoisuutta siitä, mitä kiusaaminen on, missä muodoissa sitä esiintyy ja millä tavalla siihen voidaan tehokkaasti puuttua. Ennaltaehkäisy olisi tärkeää, kun kyseessä on pienet lapset. Epätoivottu käyttäytyminen on helpompaa kitkeä pois pienten lasten käytöksestä. Ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen vaativat pitkäjänteistä työtä ja erityisesti vanhempien sekä päiväkodin tiivistä yhteistyötä. Kasvatuskumppanuus on oikea suunta yhteistyön lisäämiseksi, mutta silti mielestämme päiväkodin ja kodin tulisi tehdä vielä tiiviimpää yhteistyötä jossa avoimuus ja vaikeistakin asioista puhuminen olisi mahdollista ja luontevaa.

Päiväkoti voi kitkeä kiusaamista pois tukemalla myös entistä vahvemmin lapsien sosiaalista kehitystä ja kiinnittämällä siihen entistä enemmän huomiota. Läheisyys ja lapsen tarpeiden huomioiminen ovat peruspilareita lapsen sosiaalisessa kehityksessä, mutta näiden lisäksi lapsi tarvitsee kuitenkin myös sääntöjä ja käyttäytymistaitojen harjaantumista. (Ritmala, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2010, 166). Mielestämme päiväkodin henkilökunnan tulisi olla myös vahvasti läsnä lapsiryhmässä, etenkin muun muassa vapaan leikin tai ulkoilun aikana. Ryhmän tarkkailu antaisi keinot huomata ne lapset, jotka toistuvasti jäävät ryhmän ulkopuolelle ja saattavat näin ollen olla lapsia, jotka kokevat ryhmässään kiusaamista. Pulkkinen (2002, 112–114) mukaan, lapsiryhmästä syrjäytynyt lapsi ei tunne kuuluvansa ryhmään ja voi tuntea itsensä ulkopuoliseksi. Hänen voi olla vaikea jäsentyä muuhun ryhmään ja näin ollen voi tarvita aikuisten tukea ja apua päästäkseen ryhmään mukaan. Ryhmässä lapsi voi kokea onnistumisen sekä epäonnistumisen tunteita ja oppii myös jakamaan näitä tunteita ryhmässä. Ryhmässä lapsi myös oppii näkemään asioita myös toisen lapsen kannalta.

Opinnäytetyömme tuloksista käy ilmi, että kiusaamista esiintyy hälyttävän paljon päiväkotilasten keskuudessa, eikä tekemämme tutkimus poista tätä ongelmaa päiväkodeista. Se antaa kuitenkin avaimet työntekijöille lähteä miettimään jatkotoimenpiteitä kiusaamisen ehkäisemiseksi. Tärkeää on tiedostaa, että kiusaamista todella esiintyy jo pientenkin lasten keskuudessa ja asialla pitäisi tehdä jotain. Työmme luo hyvän pohjan lähteä tutkimaan aihetta lisää muun muassa sitä, mitkä olisivat tehokkaita toimenpiteitä kiusaamisen ehkäisemiseksi päiväkodeissa ja kuinka kiusaaminen saadaan loppumaan? Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan ovatkin julkaisseet oppaan, jossa kerrotaan kiusaamisen ennaltaehkäisystä varhaiskasvatuksessa ja jossa opastetaan päiväkotia siitä, kuinka se voisi laatia käyttöönsä suunnitelman, millä ehkäistään kiusaamista ja puututaan siihen. Höistadin (2003, 159–161) mukaan päiväkodeilla tulisi olla kirjallinen toimintasuunnitelma kiusaamistapauksiin liittyen. Sen voisi laatia yhdessä koko päiväkodin henkilökunta, jotta henkilökunta myös sitoutuisi sitä noudattamaan. Suunnitelmassa voisi olla esimerkiksi lähtökohtana lasten empatian, itseluottamuksen ja turvallisuuden tunteen tukeminen. Kun päiväkodissa tuetaan lasten empatia-ajattelun kehittymistä, voivat lapset helpommin kokea olonsa hyväksytyksi ja turvalliseksi päiväkodissa.

Mielestämme päiväkotikiusaaminen tulisi ottaa vakavasti, sillä tutkimusten mukaan ne lapset, jotka kiusaavat päiväkodissa, kiusaavat myös koulussa. Ongelma ei ole vain sen yksilön tai kyseisen päiväkodin ongelma, vaan se koskettaa koko yhteiskuntaa. Salmivallin (2000, 31) mukaan kiusatun rooli on erittäin pysyvä, ja se alkaa usein jo päiväkodissa ja jatkuu kuukaudesta ja vuodesta toiseen. Kiusaaminen on saatava loppumaan jo heti alkumetreillä, sillä pitkään jatkunut kiusaaminen on riski lapsen myöhemmälle kehitykselle.

7.1 Opinnäytetyön luotettavuus

Tutkimuksissa pyritään aina välttämään virheitä ja tulosten luotettavuuden vuoksi kaikissa tutkimuksissa pyritään aina arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2010, 231). Haluamme tuoda oman tutkimuksemme luotettavuutta esille kertomalla työssämme tarkasti tutkimuksemme vaiheiden etenemisen ja sen, kuinka saatuihin tuloksiin on päästy. Tutkimuksemme on haastattelututkimus ja haastattelut suoritimme lapsille tutussa ympäristössä, eli heidän päiväkodissaan. Päiväkodista meille oli varattu rauhallinen oma huone, jossa teimme haastattelut. Haastatteluihin

olimme varanneet reilusti aikaa, jotta jokainen lapsi saisi rauhassa keskittyä kertomaan omia mielipiteitään aiheeseen liittyen. Kuitenkin haastattelun kestoksi olimme suunnitelleet noin 10 minuuttia, jotta lasten mielenkiinto ja jaksaminen pysyisivät yllä koko haastattelun ajan. Haastatteluissa käytimme nauhuria, jolla nauhoitimme kaikkien tutkimukseen osallistuneiden lasten haastattelut. Tämä lisää työmme luotettavuutta siten, että saimme haastattelut sanatarkasti litteroitua itsellemme ja pystyimme nauhoilta kuuntelemaan ja palamaan vastauksiin aina uudestaan litterointeja tehdessämme.

Haastattelumenetelmäksi valitsimme teemahaastattelun, sillä se antoi meille mahdollisuuden keskustelunomaisesti haastatella lapsia. Lisäksi pystyimme tekemään tarkentavia kysymyksiä lapsille tarvittaessa, mikäli emme esimerkiksi ymmärtäneet lapsen vastausta tai vastauksen tarkoitusta. Se antoi meille lisäksi mahdollisuuden varmistaa, että lapsi on ymmärtänyt aina esitetyn kysymyksen, sillä teemahaastattelu tekniikan vapauden ansoista, pystyimme esimerkiksi palaamaan kysymykseen uudelleen ja näin varmistamaan, että lapsi on ymmärtänyt kysymyksen. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 129–130) mukaan pienillä lapsilla on taipumus vastata kyllä kysymykseen, johon he eivät tiedä vastausta. Siksi haastattelijan olisikin hyvä esittää sama kysymys uudestaan, eri muodossa, jotta hän saisi varmuuden, että lapsi on todella ymmärtänyt kysymyksen.

Tutkimuksen luotettavuutta olisimme voineet lisätä siten, että olisimme käyttäneet erilaisia ja monipuolisemmin erilaisia tutkimustekniikoita. Olisimme voineet haastattelujen lisäksi esimerkiksi havainnoida lapsiryhmiä tai haastatella päiväkodin työntekijöitä, jotta olisimme saaneet monipuolisemmat tulokset. Kuitenkin useamman tutkimusmenetelmän käyttö opinnäytetyön laajuisessa tutkimuksessa olisi tarkoittanut sitä, että haastateltavien ja havainnoitavien lasten määrää olisi pitänyt rajusti pienentää. Tulosten luotettavuuden ja riittävyyden vuoksi suoritimme haastattelut kahdessa eri päiväkodissa. Molemmissa päiväkodeissa saadut tulokset olivat hyvin samankaltaisia, mikä lisää tulostemme luotettavuutta. Se, että saimme kahdesta päiväkodista samankaltaisia tuloksia, näin ollen tuloksia voidaan pitää yleistettävänä. Kuitenkin otantamme on suhteellisen pieni, joten näin pienellä aineistolla ei varmaa yleistettävyyttä voi todeta. Myös se, että meitä tutkimuksen tekijöitä oli kaksi, lisää mielestämme työn luotettavuutta, sillä esimerkiksi virheiden mahdollisuus tulosten laskemi-

nessa tai puhtaaksi kirjoittamisessa vähenevät kuin työtä on tekemässä kaksi ihmistä yhden sijaan.

7.2 Opinnäytetyön eettisyys

Hirsjärven & Hurmeen mukaan (2000, 19) kaikkiin tutkimuksiin liittyy eettisiä kysymyksiä ja tutkijana näistä ongelmista tulee olla tietoinen ja pohtia ratkaisuja niihin. Itse pohdimme paljonkin eettisiä kysymyksiä kun aloimme tehdä opinnäytetyötämme. Ensimmäisenä edessämme olivat lupa-asiat. Halusimme haastatella tutkimukseemme pieniä lapsia jotka käyvät kaupungin päiväkodissa, joten haimme ennen tutkimuksen aloittamista tutkimuslupaa Mikkelin kaupungin päivähoiton esimieheltä (Kts. Liite 3. . Tämän jälkeen otimme yhteyttä valitsemiimme päiväkoteihin ja tiedustelimme niiden halukkuutta osallistua tutkimukseen. Kun olimme saaneet päiväkodit yhteistyöhön kanssamme, suunnittelimme lasten vanhemmille kirjallisen lupa-anomuksen haastatella heidän lapsiaan. Lupa-anomuksessa kehotimme vielä vanhempia keskustelemaan lapsen kanssa tutkimuksestamme sekä kysymään myös lapsen halukkuutta osallistua tutkimukseen. Tästä huolimatta kuitenkin kysyimme vielä jokaiselta lapselta erikseen haastattelun alussa halukkuutta osallistua tutkimukseen, eikä kukaan haastateltavistamme kieltäytynyt asiasta. Painotimme lapselle, että vastaukset siinä muodossaan tulevat vain meidän käyttöömme, josta siirrämme ne nimettöminä työhömmemme, emmekä siis kerro yksittäisen lapsen vastauksia esimerkiksi päiväkodin työntekijöille. Kerroimme haastateltaville myös, että he voivat keskeyttää haastattelun niin halutessaan milloin vain. Kukaan lapsista ei kuitenkaan keskeyttänyt haastattelua.

Teimme haastattelumme täysin anonyymeinä, eikä lasten nimiä tai henkilötietoja kerätty missään haastattelun vaiheessa. Ainoat tiedot, jotka keräsimme lapsista, oli sukupuoli sekä ikä. Emme myöskään tuo julki työssämme niiden päiväkotien nimiä, joissa tutkimus on suoritettu. Haastatteluissa käytimme mukana nauhuria, jotta haastateltavien suulliset lausumat eivät olisi olleet omien muistiinpanojemme varassa. Tällöin lasten antamat vastaukset tulevat työhömmemme juuri sellaisina kuin lapset ovat ne sanoneet.

LÄHTEET

Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alsaker, Françoise 2010. Bullying in kindergarten. Education.com.
<http://www.education.com/reference/article/kindergarten-bullying/?page=3>
Viitattu 13.3.2011.

Erikson, Erik H. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.

Erätuuli, Matti, Leino, Jarkko & Yli-Luoma, Pertti 1994. Kvantitatiiviset analyysimenetelmät ihmistieteissä. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Hamarus, Päivi 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Harjunkoski, Sirpa-Maija & Reino 1994. Kiusanhenki lapsen kengissä. Koulukiusaaminen-haaste kasvattajalle. Juva: Kirjapaja Oy.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010. Tutki ja kirjoita. 15. Painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirvonen, Johanna 2010. Tutkimus- ja kehittämisosaaminen kurssin luentomuistiinpanot. Mikkelin Ammattikorkeakoulu.

Höistad, Gunnar 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Kirves, Laura & Stoor-Grenner, Maria. Kiusaavatko pienetkin lapset? 2010. Helsinki. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Folkhälsan Förbund. WWW-Dokumentti. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/4c32ef87b13663349e8e30604145ebb6/1283854298/application/pdf/12510731/Kiusaavatko%20pienetkin%20lapset.pdf>. Viitattu 7.9.2010.

Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/varhaiskasvatus/> Viitattu 7.9.2010.

Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2007. Arki lapsen kokemana. Eksistentiaalis-fenomenologinen haastattelututkimus. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Rovaniemi.

Lagström Hanna, Pösö, Tarja, Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (Toim.) 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 101.

Laki lasten päivähoitosta 1973. 19.1.1973/36, 2a §. Finlex - Valtion säädöstietopankki. Viitattu.12.1.2011. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta%201973](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search[type]=pika&search[pika]=laki%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta%201973)

Lehtinen, Anja-Riitta 2009 teoksessa Alanen, Leena & Karila Kirsti. Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoda.

Mäkelä, Klaus 1992. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Olweus, Dan 1992. Kiusaaminen koulussa. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.

Parkkinen, Terttu & Keskinen, Soili (toim.) 2005. Lapsen sosiaalisen kehityksen ominaisuus. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 21. Turku.

Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Reunamo, Jyrki 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY.

Ritmala, Marjo, Ojanen, Tuija, Siven, Tuula, Vihunen, Riitta & Vilen, Marika 2010. Lapsen aika. 12-13painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Salmivalli, Christina 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Salmivalli, Christina 2000. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilen, Marika, Vihunen, Riitta, Vartiainen, Jari, Siven, Tuula, Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. 1.painos. Helsinki: WSOY opimateriaalit Oy.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Teemahaastattelun runko

Aluksi esittelemme itsemme lapselle ja kerromme miksi olemme haastattelemassa ryhmän lapsia. Kerromme lapselle, että meillä on tässä mukana nauhuri, jolla nauhoitamme haastattelun. Kerromme lapselle, että hänen vastauksensa tulevat vain meidän tietoomme, emmekä kerro niitä esimerkiksi päiväkodin henkilökunnalle. Kysymme lapselta onko hänellä kysymyksiä tähän haastatteluun liittyen ja painotamme, että oikeita tai vääriä vastauksia kysymyksiimme ei ole, vaan kaikki vastaukset ovat oikeita.

1. Onko sinua koskaan kiusattu täällä päiväkodissa? Jos on, niin kuka sinua on kiusannut? Jos ei, niin oletko nähnyt ketään muuta kiusattavan täällä päiväkodissa? (Tyttö vai poika, kaveri)
 2. Millaista se kiusaaminen on ollut? Millaista kiusaamista olet nähnyt? Onko joku muu kiusannut jotain toista? (fyysinen vai henkinen)
 3. Mitä sinä olet tehnyt, jos joku on sinua kiusannut? Kenelle olet siitä kertonut? Oletko saanut apua, jos olet kertonut kiusaamisesta aikuiselle? (työntekijät, vanhemmat)
 4. Huomaavatko päiväkodin työntekijät kiusaamisen? Jos he huomaavat, niin mitä he tekevät, että kiusaaminen loppuisi?
-

Kiitos kun osallistuit haastatteluamme. Me haluamme antaa sinulle tällaisen tarran palkkioksi siitä, että kerroit meille mielipiteesi.

Lupalappu vanhemmille

HYVÄT VANHEMMAT,

Opiskelemme Mikkelin ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi ja teemme opinnäyte-työtämme aiheesta: ”Kiusaaminen päiväkodissa. Haastattelututkimus Mikkelin alueen päiväkodeissa 4-6-vuotiaille päiväkotilapsille.” Ohjaajanamme toimii Mikkelin ammattikorkeakoulun lehtori Virve Jussila.

Kiusaaminen ja lasten syrjäytyminen kaverijoukosta alkaa tutkimusten mukaan jo päiväkotiyössä, ja sen vuoksi mahdollisimman varhainen puuttuminen näihin asioihin tulevien ongelmien ennaltaehkäisemiseksi on tärkeää myös alle kouluikäisten lasten keskuudessa. Lapsenne päiväkotiryhmä on lupautunut mukaan tutkimuksemme, ja nyt haluaisimme kysyä teiltä vanhemmilta, saako teidän lapsenne osallistua tutkimukseen.

Toivoisimme myös, että keskustelisitte kotona lapsenne kanssa tästä tutkimuksesta, ja kysyisitte hänen halukkuuttaan ottaa osaa tutkimuksemme ennen lupanne myöntämistä. Kaikki tutkimustamme koskeva aineisto on luottamuksellista ja se tulee vain tutkijoiden käyttöön. Tutkimuksen valmistuttua, toimitamme luettavan version päiväkotiin. **Pyydämme teitä palauttamaan lupalapun lapsenne osallistumisesta tutkimuksemme viimeistään _____.2010 mennessä.**

Ystävällisin terveisin;

Sini Ulmanen ja Johanna Kanerva

Mikkelin ammattikorkeakoulu, Sosiaali-alan koulutusohjelma

Lisätietoja saa tarvittaessa puhelinnumeroista:

045-6388903/Sini tai 040-8219276/Johanna

✂ _____

Lapseni _____

___ saa / haluaa osallistua tutkimukseen

___ ei saa / halua osallistua tutkimukseen

Vanhemman allekirjoitus _____

Mikkelin kaupunki
Sosiaali- ja terveystoimi

Päätöspöytäkirja

Sivu 1

Päivähoidon esimies

08.11.2010

58 §

Sini Ulmanen

Ritolahdentie 135
51600 HAUKIVUORI

132 / 429 / 2010

Muut asiat

**TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN SINI ULMASELLE JA JOHANNA
KANERVALLE**

Asia	Mikkelin Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Sini Ulmanen ja Johanna Kanerva anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten, jonka tavoitteena on selvittää lasten käsityksiä ja kokemuksia kiusaamisesta päiväkodeissa sekä kiusaamisen esiintymistä 4-6-vuotiaiden lasten keskuudessa.
	Tutkimus toteutetaan yksilohaastatteluina lapsille kahdessa Mikkeliläisessä päiväkodissa tammikuun 2011 aikana.
Päätöksen peruste	Sosiaali- ja terveystoimen elämäntapaorganisaation toimintasääntö § 3
Päätös	Myönnetään Sini Ulmaselle ja Johanna Kanervalle lupa asiakohdassa mainitun tutkimuksen tekemistä varten edellyttäen, että he noudattavat ehdotonta salassapitovelvollisuutta kerättävässä aineistossa mahdollisesti esiin tulevien yksilöä ja perhettä koskevien seikkojen suhteen. Lisäksi edellytetään, että yksi kappale tutkimuksesta luovutetaan päivähoidon esimiehen käyttöön.
Allekirjoitus	Pirjo Vartiainen Päivähoidon esimies
Tiedoksi	päiväkodit, päivähoitopalvelut
Muutoksenhaku	Oikaisuvaatimusohje kääntöpuolella

OIKAISUVAATIMUSOHJEET

Kunnallisasiat

Oikaisu-vaatimus-oikeus	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen. Sikäli kuin päätöksessä on kysymys KVTES:n tulkinnasta, ei siihen saa hakea muutosta valittamalla taikka saattaa sitä oikaisuvaatimusten tai hallintoriita-asiana käsiteltäväksi.
Oikaisuvaatimusviranomaisena	Viranomaisena, jolle oikaisuvaatimus tehdään, osoite ja postiosoite Mikkelin kaupunki Sosiaali- ja terveyslautakunta Kiiskimäenkatu 5-7 (PL 167) 50130 Mikkeli
Oikaisuvaatimusaika ja sen alkaminen	Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.
Pöytäkirjan nähtäväksi asettaminen	Pvm 8.11.2010 Todistaa; toimistosiihteeri Satu Komppa
Tiedoksianto asianosaiselle 1)	☐ Lähetetty tiedoksi kirjeellä (kuntalaki 95 §) Asianosainen Annettu postin kuljetettavaksi, pvm/tiedoksiantaja . . 2010 / ☒ Lähetetty tiedoksi kirjeellä Asianosainen Sini Ulmanen ja Johanna Kanerva 8.11. 2010 /Satu Komppa, toimistosiihteeri ☐ Luovutettu asianosaiselle Asianosainen Paikka, pvm ja tiedoksiantajan allekirjoitus Vastaanottajan allekirjoitus ☐ Muulla tavoin, miten Asianosainen Sisäpostin välityksellä . . 2010/
Oikaisuvaatimuksen sisältö ja sen toimittaminen	Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.
Lisätietoja	Päätös on lähetetty tiedoksi päiväkoiteihin ja päivähoitotoimistoon sisäpostin välityksellä 8.11.2010 Todistaa: Satu Komppa, toimistosiihteeri

1) Täytetään otteeseen. io